

tak

čtrnáctideník kulturní i politický

Řídí R. I. Malý

Clément Haraoui

J. Světlík - Karník

Konstantin Miklik

Miloš Krejza

Fr. Moravec

Émile de Nolva

Fr. Morávek

Ladislav Švejcár

Antonín Pimper

Vilém Bitnar

Bohumír Liška

Fr. Kropáč

Norbert Dada

Martin Kadlec

CLÁNKY A STUDIE, POLEMIKY, GLOS
A EPIGRAMY, KARIKATURY.

15-16

Kč 3.60

TAK vychází dvakrát měsíčně, v létě dvojčíslo. — Předplatné na celý ročník i s poštovným (400 stran) činí Kč 43.20. Jednotlivé číslo stojí Kč 1.80. Pošt. spořitelna: šek. účet 35.500, „Vyšehrad“, s. s. r. o., Praha II.

REDAKČNÍ výtisky knih a časopisů, jakož i všechny dopisy a rukopisy příspěvků pro »Tak« určených buďtež zasílány výhradně jen na adresu redakce: R. I. MALÝ, PRAHA-BŘEVNOV, ŘÍČANOVA 32.

ADMINISTRACE ČTRNACTIDENÍKU „TAK“ JE V PRAZE II, KARLOVO NÁM. 5.

Při patisku všechna práva vyhrazena.

Do 2. čísla »TAKU« vložili jsme složenky pošt. spořitelny se žádostí o poukázání předplatného. Prosíme proto všechny, kteří posud předplatné neposlali, aby tak učinili co nejdříve. Děkujeme předem. - Roční předplatné obnáší Kč 43.20. - Administrace.

J. TUČEK
KUTNÁ HORA

Továrna na varhany,
harmonia a sklad pian
Ceniky a rozpočty zdarma

JOSEF MELZER

nejstarší továrna na varhany, harmonia a prosp. píšťaly. Sklad pian Založeno r. 1859

KUTNÁ HORA

*Knihy a časopisy všech oborů - ve všech řečech -
kdekoliv vydané dodá i na splátky naše*

KNIHKUPECTVÍ „U ZLATÉHO KLASU“
PRAHA II, Karlovo n. 5. Filiálka ČESKÉ BUDĚJOVICE

Komu svěřit úspory?

Jistě peněžnímu ústavu, který požívá plné důvěry! Strádat je povinností. Je k tomu třeba zdravého smyslu, porozumění pro potřeby života a trochu odhodlanosti učiniti první sebe menší počátek. Začněte ihned, spoření nemožno odkládat! Obráťte se s důvěrou na peněžní ústav, který vám bude bezpečně chránit těžce nastřádané úspory. Je jím

VZÁJEMNÁ ZÁLOŽNA, zapsané spol. s r. o. v Praze I, Kozí 15 n. (Bílková 20)

Přijímá vklady na vkladní knížky nebo na běžný účet, zapůjčuje bezplatně vkusné strádanky. Poskytuje zápůjčky všeho druhu, zprostředkuje též koupi a prodej cenných papírů a losů. Záložna provádí veškeré druhy peněžních obchodů a udílí bezplatně porady v záležitostech obchodních a úvěrních.

Prof. Dr. Clément Haraoui :

NĚMECKÝ OTAZNÍK

I.

Náboženský konflikt, který se nyní v Německu rozvíjí, je z nejzajímavějších úkazů přítomné doby. Po prvé se ocitá hitlerovský režim před vážnou překážkou: před náboženským bojem. Národní socialism, který všecko zničil, všecko pošlapal, musí konečně podlehnout tíži svých vlastních omylů a chyb; bude to právě odporem náboženského ducha a revoltou křesťanského svědomí proti učení a metodám starého germánského paganismu.

Hospodářská situace Německa není nejlepší a stále se spíše zhoršuje, to však nevede, aby miliony Němců nebyly stále plny nadšení pro svého Führera. Ale hospodářská krise sama o sobě nestačí k náhlému obratu smýšlení. Němci se budou živit korou se stromů a oblékat v náhražky, jen když budou moci zpívat a pochodovat v parádách. Totéž platí o situaci zahraniční, pokud ovšem nepovede ke katastrofě. Ale i tehdy by bylo možno, že by se disciplína a sentimentalita změnila v opojení nezadržitelného patriotismu.

Tyto dva příklady ukazují stinnou i jasnou stránku německého bytí. Politicky nežije Němec ve světě skutečností, nýbrž ve světě, který si vytváří ve svých snech; snáší hlad, vyžaduje-li toho myšlenka; nechá se ovládat a vyčerpávat námahou, věří-li v myšlenku, v jejímž jméně se to po něm žádá. To, že se Hitler na rozdíl od ostatních nespokojil jen kritisováním, ale vytvořil celý systém, který měl pro všechno vysvětlení a nenechával nic ve stínu, bylo původem jeho ohromného úspěchu. Tento systém (právě proto, že je skutečným systémem) zavrhuje všechno absurdní a vyžaduje naprosté oddanosti jednotlivce k státu. Sebeobětování je středem Hitlerova systému právě tak jako v primitivních náboženstvích.

Přesto však zůstává u většiny Němců, dnes právě tak jako včera, kouteček v srdci vyhrazený pouze Bohu. Je málo moderních národů, které by v celku byly tak naivně pobožnými jako právě Němci. Na této náboženské naivnosti spočívá důvěra mas v Hitlera; pro ně národní socialism je náboženstvím tak, jako byl marxism náboženstvím sta tisíců dělníků. Tato touha po víře je vyjádřena zvláště u těch Němců, kteří ve svém národně socialistickém fanatismu byli ochotni jít až ke kultu Wotana.

Avšak duše, u nichž vládne ještě starý dobrý Bůh, odmítají nechávat se vést státem i na poli náboženském. U katolíků jde pouze o jejich osobní postavení vůči božstvu, kde církve je prostředníkem. U protestantů druží se tu ještě vzpomínky na náboženské boje. Německý národ nikdy nebojoval za svobodu politickou, vedl však války náboženské. Za protestantism bojoval desítky let. Reforma byla jen »náhražkou« politické revoluce, kterou nemohli nikdy uskutečnit.

»Křesťanská svoboda«, abychom mluvili slovy Martina Luthera, byla příčinou bitev. Právě proto u milionu Němců hraje tutéž roli jako svoboda politická u národů s tradicí revoluční.

To nám vysvětluje, proč v zemi, kde nikdo nezvedl prstu, aby hájil demokracii, lidskou důstojnost a spravedlnost, kde lidé upadli tak hluboko, že oslavovali svatobartolomějskou noc z 30. června 1934, kdy Führer dal popravit bez soudu své nejintimnější přátele, jediné církve protestovaly.

Hrdinný odpor katolíků pod vedením většiny jejich biskupů je dobře znám v celém světě. Nejsme však tak dobře informováni o stanovisku protestantské církve. V Prusku

byl kdysi protestantismus úzce spojen s mocí veřejnou, král byl nejvyšším biskupem. Církevní hodnostáři doháněli svou loyaltitu až k otroctví. Přesto, a jistě to nebylo náhodou, když profesori všech universitních fakult a německých vysokých škol dali se stejným krokem bez odporu, mnohdy dokonce s nadšením, profesori fakult protestantské teologie činili výjimku. A je zajímavé, že hitlerovský režim neodvážil se proti rebelům zakročit.

Jen poněkud »hnutí německých křesťanů«, založené hitlerovským hnutím, se snažilo přivést pod svou moc všechny protestantské obce. Hnutí německých křesťanů není, jak se mnozí domnívají, novopohanstvím; ničí však postavení Ježíše Krista a ohrožuje svobodu protestantských obcí. Sám národní socialism, který uznává zásadu Führera v životě politickém, nemůže pochopit, že by Führer mohl vládnout pastorům. Protestant nemá potřebu prostředníka mezi sebou a Bohem. Pastor není knězem ve smyslu církve katolické; každý křesťan-protestant sleduje sám svou cestu k nebi, jak mu naznačuje jeho bible. Právě proto protestant považuje za své právo zvolit si svobodně toho, kdo mu má vykládat slovo boží.

Jaké ohromení musí pojmout luterány, kteří si zachovali ještě trochu zdravého rozumu, před katastrofou! Byli to oni a jejich pastoři především, kteří přivedli svým hlasováním Hitlera k moci. Jeho boj proti katolickému Centru činil z něho nového Luthera. Promíjely se mu jeho pohanské fantasie, jeho vyzývání Wotana a Walhaly pro jeho útočení proti katolicismu. Dnes mají katolíci i luteráni stejný osud. Kristus na kříži, Kristus římský i kalvínský, je symbolem odříkání, pokory, lásky a míru a mladí Němci už nejsou vychováni, aby se k němu zbožně obraceli. Zhroucení reálné hodnoty německého myšlení je nejhroznější krach, jaký kdy byl konstatován na trhu lidského myšlení.

Je historickou podívanou pozorovat Němce, jak přijímají válečnou politiku Hitlerovu a při tom se tak energicky brání na náboženském poli. Je zajisté obtížnější uvést v stejný krok duše než nohy. Dějiny západní vzdělanosti od dob římského císařství až po naše dny, od Diokleciána po Bismarcka nás učí, že vždy, když se stát dostal do sporu s církví, byl to stát, který odešel poražen. Boj proti nábo-

ženství je boj proti něčemu nepochopitelnému, proti něčemu nehmatatelnému; je to válka proti tomu nejhlubšímu a nejupřímnějšímu v každém jedinci. Nejjednodušší odpor kněží, pastorů a věřících stačí, aby zneškodnil všechny útoky státu.

Bismarck za osm let kulturního boje (Kulturkampf) proti vyhlášené neomylnosti papeže dal zatknout velký počet biskupů, dal zavřít sta kostelů a rozpustil spoustu katolických organizací a zkonfiskoval jejich jmění. Tento kulturní boj počal heslem Pryč od Říma (Los von Rom). Výsledkem této persekuce bylo, že počet katolických poslanců na říšském sněmu překročil stovku a že si Windhorst získal světovou popularitu. Koneckonců se Bismarck, strašný zakladatel německého císařství, vzdal Lvu XIII.; dopis, který psal, začínal slovy: »Sire...«

Politika Napoleona I. vůči církvi nebyla šťastnější. Z největších chyb velkého Korsičana byl způsob, jakým brutalisoval dva papeže i Vatikán.

V moderní době, na pevninách s bílou vzdělaností má stát na výběr mezi dvěma logickými stanovisky vůči církvím, které se nalézají na jeho území: buď je ignoruje, trpě je všechny, jako je tomu ve Spojených státech, nebo usměrní poměr mezi vládou a církvemi smlouvami, konkordáty podle metody, která měla nejlepší výsledky ve Francii, Československu, Polsku, v Jugoslavii a v jiných státech. Státy, které tuto politiku nedovedou pochopit, budou nuceny dříve nebo později uznat svůj omyl.

Francouzský historik Fustel de Coulanges napsal, že u státníka nestačí jako u filosofa, aby jeho plány byly totožny s ideály morálky a logiky, nýbrž je nutno, aby přinášely výsledky šťastné pro národ, jemuž jsou určeny pod formou zákonů. Napoleon výstižně říkal: »Ten, kdo bude studovat politiku a její výsledky, uvidí tryskat vydatný pramen tragiky.« Státník se nesmí mýlit, nemá k tomu práva. Klamná myšlenka vrhá příliš kruté tresty na hlavy národů.

Tvůrci Třetí říše se zmýlili, když se vrhli proti náboženství. Vyhnali ze škol boha svých otců. Nový apoštol chce nahradit »v negativním« křesťanství různých náboženství, která zbožňují Krista oddaného, kázajícího odříká-

ní, milosrdenství a mír, Krista, který tak vyhovuje německé duši, novým Kristem, který představuje sílu, Kristem, jenž je zbaven židovství, Kristem bojovným, slovem krvelačným chvastounem, který se podobá jako bratr bratru Adolfu Hitlerovi. Zničíme-li jednoho boha, je nutno nahradit jej jiným, protože člověk touží po náboženství.

Napoleon, který chtěl rozhodně ponechat školským bratřím obecné vyučování, říkal ve Státní radě, že je nebezpečno svěřovat vychovávání dětí národa učitelstvu, složenému jediné z laiků; tvrdil: »to je totéž, jako bychom dali ministerstvo války člověku, který nevěří ve vítězství«. Vidíme dnes, jak tento genius správně předvídal.

A Robespierre psal: »Myšlenka na Nejvyšší Bytost a na nesmrtelnost duše je stálým voláním po spravedlnosti, je tedy sociální a republikánská,« nebo: »Ten, kdo dokáže nahradit Boha v sociálním životě, bude divem genia; ten, kdo nedokáže nahradit ho a chce jej pouze vypudit z duší lidí, je pro mne zázrakem hlupství a zvrácenosti.« — »Jaké jiné ovoce nese neznabožství než chaos, prázdnotu a násilí?« Je jisto, že v těchto výrocích Robespierových je jakýsi nádech Chateaubriandova »Genia křesťanství«. Ale, hledal-li Robespierre princip své morálky v Nejvyšší Bytosti, v Bohu, snil-li o novém kultu pod vlivem Jean-Jacques Rousseaua, pod vlivem jeho politického instinktu, jestliže konečně jeho sklony značí naprostou reakci proti nevědomému materialismu minulých let, bylo by přece proti historické pravdě a proti slušnosti chtít hledat sebe menší spojitost mezi Robespierem a katolicismem. Přesto však možno tvrdit, že Robespierre, vracaje se k myšlence nesmrtelnosti duše, připravoval tak slavný návrat katolicismu a uzavření konkordátu se Svatou stolicí.

Na počátku tohoto století následkem Dreyfusova procesu a pod vlivem žalostné vlády Waldeck-Rousseaua nastal ve Francii protiklerikální proud. Byl však strojený a nevybočil z kruhů úředních a zednářských loží. Boj proti náboženským kongregacím byl protivný i nesmyslný.

Tento protikatolický proud, který nikdy neustal od reformy Lutherovy, jako vracějící se epidemie, nezmizel ani ve čtyřleté válce, ačkoli tu i onde poněkud ochabl. Bolševická

revoluce mu přinesla úrodnou půdu; potom revoluce mexická, následovaná krátce poté revolucí španělskou. Dnes řadí v Německu, avšak ve větší míře, která by mohla přinést krvavá dramata.

Situace je vážná a zdá se, že není možno, aby se stát a církve v Německu dohodly. Stát a církve jdou přímo do náboženské války.

II.

Pokusme se sestoupiti hlouběji do tohoto vnitřního dramatu:

Díváme-li se na ně pod mezinárodním úhlem a vzhledem k Rakousku, mohou pronásledování, jimiž dnes trpí německí katolíci, státi se požehnáním.

Při »kulturním boji« v roce 1870 kněží, kteří se vystěhovali do Severní Ameriky, dali nový vzlet katolicismu této země.

Eucharistický kongres v Chicagu v roce 1936 odkryl jejich skvělou činnost a výsledky, kterých dobyli ve vyhnanství tito služebníci Boží, vyhnaní ze své vlasti — podobně dnes kněží a jeptišky, kteří se stěhují do Jižní Ameriky, přinášejí těmto krajinám požehnání Páně.

Jiným důsledkem kulturního boje je, že všechny katolické kruhy přidávají větší důležitost než kdy jindy udržení katolicismu v Rakousku. Rakousko musí zůstat křesťanské a katolické, jeho posláním bude obroditi Německo. Proto Msgre Waitz, kníže-arcibiskup salcburský, si přeje, jak se zdá, rozšířiti salcburskou universitu, udělati z ní jednu z prvních v Evropě. Velký počet německých katolíků přichází a přijde do Rakouska. Rakousko musí pochopiti své poslání, musí soustřediti své síly, musí míti onoho dne, kdy se projeví vítězství církve a kdy Německo bude moci vyjádřiti svou touhu po Bohu, lidi schopné vrátiti stolicím německých universit jejich vážnost a jejich autoritu.

Pronásledování katolíků, jak je vidíme v Německu, nejsou první a nebudou poslední. Ježíš Kristus předpověděl tato pronásledování. Předvídal, že se projeví rozličnými metodami. Mluvil o pomlouvání, o lži, o utrhaní na cti, fázi, k níž došlo hitlerovské Německo. Dokazují nám to sexuální procesy, řízené proti kněžím. Ale předpověděl také, že budou potrestáni ti, kdož se pozdvihnou proti jeho zákonu. Což ateismus, nenávisť proti víře, nepřibily na kříž samého našeho Spasitele a sva-

tého Petra, prvního papeže? Což nepřipravily o život velkého apoštola svatého Pavla, téhož svatého Pavla, který napsal: »Zákon kříže zdá se židům pohoršením a pohanům bláznovstvím«?

Některé státy, jež není potřeba blíže označovat, soudíce také, že zákon kříže je zároveň pohoršením i bláznovstvím, pronásledují Krista, považují se za mocnější než on, jejich bláznivá pýcha je tvořena z pohrdání, z domýšlivosti, ze sarkasmu. Voltaire byl autorem této nesmyslné věty: »Co napsalo dvanáct nevzdělaných rybářů, bude moci snadno býti zničeno francouzskými učiteli.«

Státy, o nichž jsme právě mluvili, si představují, že již vyhráli partii, že mohou podle své libovůle potlačovat i utlačovat katolicismus. Po každé, když pýcha svede některou zemi, tato se zvedne proti Kristu. Bouře, které se pokusily zpusťovat katolickou církev, byly vždy zastaveny. Nepustil se Napoleon také do boje proti Vatikánu? Kdo si nevzpomíná na odpověď, kterou mu dal tehdy papež Pius VII.? »Jestliže Vaše Veličenstvo myslí, že má všechnu moc, víme, že nade všemi vladaři je Bůh, který hájí spravedlnost a nevinnost. Každá světská moc závisí na něm, jsme v jeho rukou. Možná, že pronásledování, jimiž nám hrozí Vaše Veličenstvo, byla rozhodnuta v jeho nejvyšší radě, aby oživila víru, aby probudila v srdcích náboženství.«

První počátky »kulturního boje« nutno hledati několik století před námi. Slavný dominikán P. Denifle nás upozorňuje, že během svých studií o středověku zpozoroval omyl ve výkladu určité pravdy, který se století od století zhoršoval. Omyl vede nutně k bludařství a bludařství vypukne s Lutherem. Omyl, který není ve vhodném čase opraven, se šíří a způsobuje neštěstí národů. To je nezměnitelný zákon dějin.

Když se zrodilo bludařství, viděli jsme nejhorší útoky proti katolické církvi. Původci těchto bludů našli proti církvi právě tak pyšná, ironická, sarkastická slova, jako vyslovují dnes její pronásledovatelé.

Předchůdci Lutherovi a Luther sám nazvali papežství »vynálezem ďábla«. Tak se začíná odchýlením se od katolicismu — potom se opouští křesťanství — zapře se Bůh — nakonec se ztratí veškeré náboženství. Je to dlouhý vývoj, ještě není skončen.

Španělský filosof Balmés vysvětloval v jednom ze svých děl před sto lety, že ateismus převyšuje všechna zla, jako cedr převyšuje keře. Ateismus je jedním z charakteristických rysů naší doby, a nejsme na konci zkoušky.

Nejhlubšího stupně ateismu nebylo dosaženo francouzskou revolucí, která značí jednu etapu tohoto vývoje. Výsada spadnouti nejhlouběji byla ponechána naší době. Zazněla hodina rozhodnutí mezi vírou a nevěrou, mezi křesťanstvím a novopohanstvím. Je to velkolepý boj, strašný boj, a nic ještě neopravňuje domnívat se, že peklo vyčerpalo všechny své prostředky a všechny své metody. Prostředky, jichž užívá, jsou velmi mnohé, jejich účinky jsou nepředvídatelné. Pomýšlelo se na to, že jansenismus se bude počítati k nejobávanějším nepřátelům církve katolické? Jeho zbraní byla ironie, uváděl církev do posměchu; bez jansenismu nebylo by Voltaira, bez Voltaira by nebylo francouzské revoluce.

»Kulturní boj« v Německu se ohlašuje po každé stejným způsobem.

Také v roce 1870 biskupové váhali dlouho prohlásiti otevřeně dosud tichý boj, který se vedl v jejich diecésích. Neboť jestliže doba pronásledování je slavná pro církev, protože plodí mučedníky, podle slov sv. Augustina je také dobou nebezpečnou, neboť plodí odpadlíky. Ano, někteří mučedníci ve svých vězních jsou dnes právě tak hrdinní jako kdysi angličtí a irští mučedníci, kteří svými nehty vyryli své vyznání víry do zdí Toweru. Ale nejsou jen oni sami: jsou také ti druzí, kterými otřese náboženská kampaň, které vydá do nebezpečí ztráty. Otevřený boj je nebezpečím. Proto biskup Ketteler, který bojoval s takovou odvahou a energií, nejdříve váhal. Dnešní situace je těžká, nemůžeme si to zakrývat. Je těžká, ale dovoluje všechny naděje.

V době barbarských vpádů, papežové Řehoř Veliký a Lev Veliký, domnívajíce se, že přišel konec křesťanského světa, dali svým učení základ německé křesťanské kultury. V naší době náš svatý Otec papež se sklání »nad nešťastným Německem a Ruskem, doufaje, že přemíra zkoušky přivede tyto země k němu«. Doufá, že v Rusku po přejití zkoušky se skončí také bolestné schisma, které dělilo církev po staletí. Po těchto katastrofách se budeme vraceti k encyklikám papežů Lva XIII. a Pia XI.

Doufáme dále, že po krvavé roztržce Španělska bude následovati vítězí křesťanství, jako jsme to viděli po porážce Maurů. Proč také nedoufati, že z chaosu církve v Německu vyjde vítězně veliká křesťanská německá říše? Veliký národ se nevzdá celý určitých ušlechtilých forem myšlení. Nejsystematičtější vyučování nemůže zničit všechny zárodky duchovního života, uložené v duších. Dříve či později nastane na německé půdě probuzení náboženského života a křesťanského universalismu. Německo, ach, je nadto rozděleno bludařstvím; ale křesťanství, silnější než moc pekla, překoná tentokráte, jako vždy, bouři. Znamenalo by to zoufati nad celým lidstvem, kdyby bezohlednému násilí menšiny se podařilo uhasiti navždy plamen milosrdenství. Vězme také, že hitlerismus, zbaven své kouzelné aureoly, nemá práva na existenci, neboť v hitlerovských ideách, vyjma staromódního protikřesťanství a vyjma utopistického, právě tak dětinského jako pobuřujícího antisemitismu, není nic, když už připustíme, že jsou v této hlučné demagogii nějaké ideje, nic, co by bylo prakticky proveditelné a co by mohlo pomoci hospodářství a štěstí německého národa.

Tato myšlenka musí posílit katolické Československo; to si musí dále vštípit i katolíci rakouští. To kdyby bylo propagováno vedoucími lidmi spolkového státu, kdyby spojili své úsilí s úsilím svých kněží — staly by se Rakousko a Československo silnými a nepřemohitelnými před vpádem nových barbarů islamu.

III.

Od chvíle, kdy všeobecná situace se zhoršila vůlí Německa, zahraniční ministerstva se ptají se znepokojením po úmyslech Německa. Ze zpráv, které se objevují v mezinárodním tisku, myslící lidé si uvědomují ostatně dostatečně, jak vážná a těžká je situace.

Bouře se hromadí ve stejné chvíli na několika obzorech. Japonsko a Rusko si vyměňují rány z děl na vzdálené řece Amur ve chvíli, kdy Německo a Italie, jejichž úmysly na střední Evropu jsou znepokojivé, zaujímají ve Středozemním moři znepokojující posice.

Který z obou národů podněcuje nebo řídí druhý? Je velmi těžko to říci. Ukázali jsme, že německá situace na rozličných bodech světové šachovnice podléhá stále dobře pojatému plánu zastrasování, plánu přímé intervence

v nejrozličnějších úsecích, plánu násilného nepřátelství vůči všemu, co se nesrovnává s jejími hledisky. Würzburgská filipika, v níž je sloučena dvojí mystika, národně socialistická a náboženská, je pravým vyzváním k boji, vrženým demokratickým koncepcím, a což je vážnější, myšlence míru, založeného na kolektivních smlouvách a kontrolovaného všemi státy.

Nemůžeme dále pochybovati, že pro hitlerovskou říši je možný od nynějška jen jeden druh míru: mír, který bude diktovati ona, a který vnutí dobrovolně nebo násilím.

Hlavní nebezpečí, a chceme-li, nejvyšší obratnost Berlína spočívá v tom, že provádí na Francii dvojí tlak, na dvou místech, která nepatří k francouzskému území.

Ve španělské otázce Německo popírá oprávněnost francouzsko-britské kontroly. Tím zároveň napadá nezasahování do španělských věcí. Tím klade znovu problém bezpečnosti ve Středozemním moři, a zdá se, že navrhuje, aby se vytvořilo »něco nového«, kolektivní intervence nebo aspoň přátelská neutralita ve prospěch generála Franco.

Francie, právě tak jako Anglie, se proti tomu postaví? Tu italsko-německý spolek, který, nezapomínejme, se zrodil ze sankcí proti habešské výpravě, se projeví ve Středozemním moři. A není potřebí zdůrazňovat, co by tato akce, i kdyby byla jen akcí na odvrácení pozornosti, nebo jen mystifikací — což je koneckonců pravděpodobné — opírajíc se o nacionalistické Španělsko, mohla způsobiti Francii — a celému světu — starostí všeho druhu.

To je jedna německá karta. Necht je sebe strašnější, přece není nejnebezpečnější, neboť naráží na velmi pevnou solidaritu Francie s Anglií.

Ale germánská zchytralost si opatřila druhou kartu. Zároveň když by německá říše prováděla svůj tlak na kloub středomořských spojů, přenesla by své hlavní úsilí na Československo, proti němuž, jak víme, se vede v jejích novinách nenávistná a nepřipustná kampaň. Poslední úřední zpráva z Berlína, vycházející od Kirchera, je v tomto směru význačnější než předcházející zprávy. Nakládá na Československo po sté všechny hříchy Izraele, obviňuje je, že je hlavní překážkou francouzsko-německé dohody, a následkem

toho obnovení důvěr a harmonie v Evropě, a uzavírá, že jestliže Německo nepřipravuje úmyslně žádný útok na československou suverenitu, že přesto sleduje vnitřní situaci země se »žhavým zájmem«. Je nutno připustiti, že je to dosti znepokojující horlivost vůči tak blízkému a tak pacifistickému sousedovi.

Proto také jak nepředpokládati, že, aby se zesílily francouzské nesnáze, v Berlíně se chystá náhlý útok pro »obranu« Němců, přivtělených k československému státu, a tím že se vystaví zkoušce obranný spolek Paříž-Praha?

Na straně Mussoliniho je obraz jiný, ale tajemství a neznámo jsou rovněž dost veliké. Od nějaké doby se zdá, že římský diktátor naráží ve své vlastní zemi na těžké vnitřní obtíže.

Na veřejných náměstích některých měst spálili daňové rozkazy. Chudá Itálie snáší těžko tíži svého nesmírného a drahého habešského výboje a dlouhého španělského dobrodružství. Její duce sní o gigantické akci na odvrácení pozornosti? Stal se kořistí velikých imperialistických snů jako Caesar nebo jako Bonaparte, snů, které prý plní nyní mozky některých fašistů? K smíchu! Jistým faktem je jen, že angličtí a francouzští diplomaté se domnívají, že odkryli u Mussoliniho právě tolik zuřivosti a postranních úmyslů jako u Němců.

Jedná se o příležitost nabídnutou Itálii vnitřními spory ve Francii a blízkou zralostí německých vojenských sil?

Chtěl bych, aby Mussolini si nenechal napravovat od špatných a více než hloupých psychologů, že Francie je křehká. Francie je jako ty staré zdi, jejichž vrcholek se zdá na sesypání, ale kde se zlomí krumpáče, které ji chtějí zbořit. V případě, že by cizina chtěla zítra využití francouzských zmatků na povrchu, aby se dotkla těla vlasti, francouzský organismus by ztvrdl náhle v násilném vzmachu v železnou disciplinu, jaké by nebyly schopny ani fašistická Itálie, ani hitlerovské Německo.

Jestliže někdo říká Mussolinimu opak, klame ho nebo se klame. V žádném případě nerozumí ani francouzské krizi, ani Francouzům. Ale podceňuje i Mussoliniho realismus!

Co se týče podpory, kterou Mussolini čeká

od nových německých sil, hitlerovské Německo jistě neodmítne udělat s Itálií všechny výhodné obchody, které bude tato chtít. Vyjma jednoho přesto: obchod, v němž by šlo o existenci Německa, nebo prostě, jenž by v partii, kterou by vedla Itálie, poškodil na dlouhou dobu jeho vyhlídky na budoucnost.

Všechno je možné. Ale chci vidět Němce, které znám, jak dělají z Německa »skvělého sekundanta« Itálie. Jestliže Německo a Itálie chtějí vésti oba, provaz se rychle přetrhne, nebo jeden z obou bude zaškrncen, jako se stalo s Habsburky.

Němci mají za sebou dvacet let odříkání a hlubokého ponížení z porážky: to z nich udělalo prudké žadatele a prudké egoisty, nebudou nic pro druhého riskovati.

Konečně Mussolini se poddal, jak někteří říkají, šílené myšlence vésti s Anglií preventivní válku, dříve než tato dokončí své zbrojení, o němž si myslí, že směřuje proti Itálii. Můžeme se bez zvláštních znalostí domnívati, že Anglie by na to těžce doplatila, kdyby si chtěla ušetřiti své vyzbrojení proti Itálii. A i když se vydáváme do nebezpečí, že jsme špatně informováni, divili bychom se, kdyby Itálie necítila, když jednou je pánem Habeše, všechny výhody, které by ji čekaly z toho, kdyby se postavila na smírlivé stanovisko.

Anglie náleží k druhu šelem s tlustou kůží. Je nutno vždy čekat, abychom věděli, kam až pronikla kulka. Víím napřed, že zvíře jednou rozhněvané nenechá již svého nepřítele a zporáží všechno, aby ho dostihlo. Mussolini musí vědět, že onoho dne, kdy Anglie by byla definitivně rozhněvána, nabídla by v případě potřeby Německu všechny krásné dary, aby si obstarala volný čas k rozdrčení Itálie.

Zachovejme přese všechno rozvahu: ve skutečnosti máme co činit s novou zkouškou síly, nebo spíše s nesmírným blufem, o který se pokoušejí oba totalitní státy, aby ukázaly světu, že Francouzi a Angličané jsou neschopni odolati dobře vedené ofenzivě, nic méně a nic více. Všimněme si také, jak je utěšující, když konstatujeme, že francouzsko-britská dohoda má podporu velkého počtu států, jako: skandinávských států, baltických států, Malé dohody, Ruska, Bulharska, Irska, Holandska, Belgie atd. Je to určitý druh plebiscitu, jehož je nutno dbáti.

JOSEF PEKAŘ A POLSKO

Psáti o poměru česko-polském není dnes žádnou radostí. Rozkvašení obou blízkých příbuzných je bolavou stránkou slovanské vzájemnosti. Ačkoli z vládních úst slyšíme už několik let o naší ochotě k žádoucím do-rozumění, nedočkali jsme se ani kroku ke sblížení. V polském tisku čteme stále výčitky, jichž ani nelze opakovati, a po nedávné písemné »zkoušce státníkově« bukureštského vyslance úplně se od nás odvrátili mnozí z našich nejlepších přátel polských. Z nich na př. od A. d. Nowaczynského četli jsme r. 1925 o českém národě články čirého entusiasmu s nejvyšší chválou přesnosti a inteligentní spolehlivosti našeho průmyslového dělníka, netající se s uznalým obdivem k civilizační výši celého národa. Roku loňského napsal Nowaczynski v »Dzienniku narodowym« obšírný list pražským přátelům, v němž sice vítá podnět československých universit, směřující k projednání sporných záležitostí, ale zároveň připomíná, že dobře míněný počín nepovede k cíli, protože podniknut byl v době, kdy se v Praze po návštěvě sovětských spisovatelů předháněly české listy v přepjatých hymnách o zázracích bolševického státu, posuzující zároveň Polsko jako temný Kamerun. Varoval velmi důtklivě před výstředním kultem sovětské »kultury«, připomínaje, že by bylo nedůstojno nejcivilisovanějšího národa slovanského, aby se stal ohniskem bolševismu a pouhým přívěskem sovětů. Letos v dubnu uveřejnil též Nowaczynski článek, svědčící o velkém rozhořčení proti včerejším přátelům, kteréž současně projevil také vrácením československého řádu. Vytýká Praze opět zaslepený sovětokult a úplné omámení »gigantičností« bolševismu — a zároveň přímo varuje Poláky, aby za stávajících poměrů vyhýbali se i českým lázním.

Druhý vážný publicista knihou Šebovou hluboce rozladěný je Jerzy Bąkowski, jehož dávné a vřelé čechofilství doložil jsem už citáty v článku Velká idea polská (»Tak« č. 6—7). Letos píše v poznaňské »Kultuře« o poměru obou států (nikoli národů!) velmi kriticky a trpce, uzavíraje, že »věci nesměřují k dobrému konci«.

Uvedl jsem tu dva za mnohé, kteří bolestně překvapili radikální změnou svého stanoviska, druhdy nám tak příznivého — marně snaže se uvěřiti, že by neblahý obrat našich věrných přátel udál se jen tak beze vší příčiny!

V této tak neutřesené situaci, kdy každý průkopník dobré shody česko-polské nemá jistoty, není-li veřejností považován za nebezpečného pomatence, rozpomínal jsem se pro útěchu na to, jak na náš poměr k Polsku pohlížel »monumentální historik národního pathosu« a muž, jež část národa považovala za hodna stolce presidentského. Sluší se, aby o tom zvěděla i širší veřejnost.

S prof. Pekařem, tehdy mladičkým docentem, poznal jsem se ještě jako student v oblíbené hospůdce »U Kupců«. Připomenul jsem mu to na podzim r. 1929, kdy jsem se k němu večer »U Ježíška« přihlásil jako dávný citel, přicházející právě z přednášky vzácného hosta filosofické fakulty, prof. Ign. Chrzanowského z Krakova. K přiblížení se Pekařově významné osobnosti dodávaly mi odvahy také jeho vlídné vzkazy, jež mi vyřizoval často s ním stolující gymn. prof. P. Tlumochy historikův souhlas s mými články pro shodu česko-polskou, uveřejňovanými záhy po úporném zápolení obou osvobozených států o Těšínsko v »Národní politice« i později tamtéž a jinde.

Bylo radost poslouchati prof. Pekaře, když se toho večera rozhovořil o poměru česko-polském, vyznáváje se ze starých sympatií k Polákům a Polsku, datujících se už z let gymnasijských, o lásce k polské poesii a především k Adamu Mickiewiczzi, k jehož charakteristice užil vlastních slov básníkových, že »hleděl na ubohou vlast jako syn na otce, vpleteného na kolo«. Tehdy jsem uslyšel, že na Pekařově nočním stolku je stále »Pan Tadeáš«, už prý kolikátý, v němž on čítá před usnutím a celé dlouhé pasáže zná z paměti. Že spotřeboval několik exemplářů, pochopil jsem teprve po Pekařově smrti z poučného článku doc. Kalisty v letošním »Lumíru«, kde se lze dočísti, že zvěčnělý měl ve zvyku shášeti svíci na nočním stolku polskou epopejí, která

ovšem tuto zkoušku ohněm do nekonečna nevydržela.

V proudu řeči Pekař srdečně horlil pro česko-polskou součinnost, připomenul osudné křížovatky dějin, kdy veliký česko-polský stát mohl se uskutečnit, nebýt německých zásahů, a důrazně vyslovil své přesvědčení, že nejprírozenějšími spojenci Československa mohou být jenom dva katolické státy, Francie a Polsko. Tu jsem já připomenul nevlídná slova *Herbenova* o Polácích jako »národu smrtelně katolickém« (týdeník »Národ« 1918) s dodatkem, že právě katolictví Poláků je našim »pokrokářům« trnem v oku a obtížnou složkou v poměru česko-polském. Upozornil jsem zároveň na plané mudrování *Holečkova*, jenž napsal ve své »Národní moudrosti« na str. 423 toto: »Je to jedno z nejosudnějších poblouzení, jedno z největších neštěstí, potkavších Slovanstvo, že se Poláci duchovně ztotožnili s katolictvím a zvolili si je za svou víru národní. Zaslepeni tímto poblouzením nemohli se již povznést k mravní výši husitského hnutí, jež je neuchvátilo ani svými snahami sociálními.« Prof. Pekař jen s úsměvem poznamenal, že Josef Holeček učinil ve svých dílech více takových »objevů«.

Potěšen tímto rozhovorem, v němž jeden z našich největších současníků se mi vyznal z rozhodného polonofilství, osmělil jsem se prof. Pekaři zaslati svou knížku »Pod perutí bílého orla«. Nato jsem byl 16. prosince 1929 poctěn od něho prvním dopisem. A v něm stojí doslovně: »Víte, že Váš zájem o Polsku sdílím a jsem rád tomu, že je u nás někdo, kdo hlídá s láskou a doporučuje tyto cesty.«

Přišel rok 1930, v němž prof. Pekař i já jsme dovršili 60. rok života. Tehdy moji krajané požádali Pekaře o několik slov do čísla »Horáckých besed«, věnovaného mé šedesátce. V článku, kterým ochotně vyhověl, vzpomíná předem našeho setkání při oslavách sv. Václava, vyznává, že ho s horáckým vrstevníkem »spojovala nejedna starost a nejedna láska, v neposlední řadě jeho polonofilství, tolik odpovídající — jako mnohé jiné — poučení našich dějin a prvé potřebě národní.«

V létě 1932 sešel jsem se s prof. Pekařem na Moravě v Zámku Žďáře, kam ho k monumentálním budovám zrušeného kláštera cisterciáckého doprovázel věrný přítel, prof. Arne Novák. Pekař tehdy přenocoval v mém pů-

sobišti a mně znovu poskytnuta vítaná příležitost pobesedovati s ním do půlnoci. Utočil jsem na něho především prosbou, aby nám napsal stručné dějiny národa, jak on je poznal a chápe. Pekař tehdy usilovně pracoval o novém vydání »Knihy o Kosti« i svého »Valdštejna«, nicméně projevil ochotu přepracovati pro obecnou potřebu svou středoškolskou učebnici. Škoda, přeškoda, že k tomu nedošlo. Záhy jsme se v řeči dostali na Poláky. Já jsem se tehdy zevrubněji poučoval o historii polských povstání a netajil jsem se obdivem k extasi hrdinství a obětí, jimiž pro návrat ztracené samostatnosti Poláci vrchovatě vyplnili krvavé stránky své minulosti. Při té příležitosti upozornil prof. Pekař na nápadný rozdíl v povaze ruského a polského národa: Kdežto Rusové, nespokojeni s vládou, zákeřně vraždili své cary, Poláci proti svým utiskovatelům vystoupili zbrojně s hledím otevřeným.

Následujícího dne jel prof. Pekař s Arne Novákem dále do Moravy, navštívil její nej památnější místa, Pernštejn, Brno, Kroměříž, Hostýn, Radhošť a Velehrad.

Poslední z pěti dopisů, jež chovám jako drahocennou památku po vzácném učenci, je odpověď na moji prosbu. Obzor česko-polský zachmuřil se zatím těžkými mraky a hojné žaloby v tisku obou stran rozevíraly politickou propast mezi slovanskými sousedy. Protipolská nálada naší veřejnosti byla ovšem vítána všem potouchlým přátelům sovětského bolševismu. Boje se věcí, které by při labilitě česko-polského poměru mohly nastati, zatoužil jsem po tom, aby osobnost na politické šachovnici přímo nezúčastněná a přece významná a nepřezíratelná nalila uklidňujícího oleje na nebezpečně se vzdouvající vlny. A tu vzhledem k Pekařovu neochvějně kladnému vztahu k Polsku jsem se odhodlal k písemné prosbě, aby veřejným projevem, podepřeným mravní vahou své autority, přispěl ke zmírnění nedůtklivého napětí a přiměl politiky k nápravě toho, co se pokazilo.

Dopisem ze dne 27. dubna 1934 se mi prof. Pekař omlouvá, že jednak pro vyčerpávající práci s korekturami nového vydání »Valdštejna« nemá času sledovati běh událostí — jsa »zbaven možnosti věnovat pozornost i věcem důležitým, jednak jsem přesvědčen, že se rozčilení na obou stranách uklidní a že u nás se

učiní vše možné, aby hněv Polsky (úřední) se zmírnil, ne-li utišil — zejména že náš tisk učiní vše, co potřeba, aby přesvědčil Polsko o dobré vůli české. Děkuji Vám ze srdce za Vaše vřelá slova, platící některým mým veřejným projevům v minulých letech — dnes se mi zdá, že stárnu, že můj zájem, dřív tak

živý, slábně.« Ostatek dopisu se nehodí pro veřejnost.

Bohužel, příznivý obrat prof. Pekařem očekávaný se podnes nedostavil. Přesto zůstává Pekařovo stanovisko trvalou oporou všem věrným obhájcům exponované bašty.

Dr. Konst. Miklík:

JEŠTĚ O DEMOKRACII

Kdyby demokracie byla opravdu vládou lidu — a divím se, že se o t o t o nikdo nestará! — musila by být především odstupňována takovým způsobem, jakým jsou odstupňovány vrstvy lidu. Nemyslete, že mám na zřeteli na prvním místě sociální rozvrstvení lidu. Je něco hlubšího než to, avšak toto něco jest příčinou neodčinitelnou zjevu tak všeobecného, jakým jest a bude — přes všechny demokracie — rozdílnost sociálních tříd lidské společnosti. Je-li tento rozdíl skoro úplně setřen, budete přesvědčeni, že nejde o stát podle Boží vůle, podle přirozeného zákona, podle nezadatelných práv rozumem obdařeného člověka. Jde o stát, ovládaný dvěma principy: lotrokracií a demodulií. V takovém státě lid otročí a lotři vládou, aby snaha o největší zjednodušení národních vrstev byla dovedena ad absurdum.

Rozumná demokracie — a jen tou se zde chci obírat! — musí být odstupňována podle odstupňovaných vrstev lidu. Není-li lid matematický součet jednotek, nesmím budovati politický systém k ovládání, řízení a podporování tohoto lidu, jako by to byl pouhý součet jednotek. Nuže, matematicky urovnaný, z rovnocenných jednotek složený a jednotným potřebám podléhající celek lid není. Neexistuje nikde na světě takový lid, není nikde pod nebem takového národa. Existuje pouze lid, v němž jsou nuly a pravé zlomky, v němž jsou jednotky, dvojky, trojky, desítky, stovky a tisícky, v němž jsou zlomky nepravé a smíšené, v němž jsou i hodnoty, jichž nelze naznačiti žádnými číselnými veličinami.

Bůh nestvořil lidi jako matematické jedničky, obdařené nadto duší, která jest u jednoho právě tolik jako u druhého, bez nejmenšího rozdílu kvality a chcete-li i kvantity. Člověk, který má dvakrát větší rozměry a dvakrát větší váhu než jiný člověk, sní pravděpodobně dvakrát více než člověk dvakrát menší a dvakrát lehčí. Demokracie matematická nepočítá ani s touto nejjednodušší skutečností a měří všem stejně. Bůh však nestvořil roboty ani stroje, nýbrž rozumná individua. To slovo individuum znamená nerovnost již v říši pouhých zvířat. Již hmotný počátek člověka je nerovný a Bůh nikdy neodstranil ani nekázal odstranit tato praeambula nativitatis, tyto jisté hmotné podmínky, tato jistá a hmotná práva nebo tyto jisté hmotné právní nedostatky, jež předcházejí a vždy budou předcházeti ono základní právo člověka, jež jediné je stejné pro všechny lidi: aby totiž člověk došel nadpřirozeného cíle, a aby k tomuto cíli mohl kráčet cestou odpovídající lidské přirozenosti. Toto základní právo je vykoupenému lidstvu jaksí vrozeno; jiných práv smí si člověk dobývat, ale jen způsobem neohrožujícím dobro celku. Lidstvo je tedy daleko od toho, aby se skládalo ze samých právních jedniček a dávalo tak právní základ k matematické jedničkové demokracii. Netoliko předchozí hmotná práva novorozeňat, ale i jejich intelektuální a morální nadání (nemluvě ani o rozdílech nadpřirozené milosti všeho druhu) jsou rozdílny v samém počátku, a ještě více průběhem doby a vlastním uplatněním individuí. To jsou pravdy obecně uznávané všemi lidmi, všemi pedagogy všemi politiky, všemi soudci, všemi výtečníky, všemi snaživci, ano i všemi demokraty, kteří se nechtějí zdát směšnými. Odporovalo by téměř Boží moudrosti, aby Bůh stvořil jeden národ úplně a na vlas roven druhému národu, jednoho člověka úplně a na vlas rovného druhému člověku. Jisto jest, že tak Bůh člověka nestvořil. Chce-li to demokracie, pracuje k snížení úrovně člověka, k snížení úrovně národa. Národ s nivelisovanou inteligencí jest politování hodný

národ, který podlehně v konkurenci s národem nevzdělanějším, ale majícím vyšší a nespoutané inteligence. Chce-li demokracie úplnou rovnost všech lidí, pracuje proti Stvořiteli. Pracuje proti Pořadateli světa, proti Vykupiteli a Odplatiteli. Jednušková demokracie předpokládá úplnou rovnost; je tedy mylná a odporuje přirozenosti. Jest protipřirozená a nemravná sama v sobě, nehledíc ani k následkům, jež za sebou nevyhnutelně vleče.

Při různorodém přirozeném rozvrstvení lidu, symbolisovaném největšími, většími, menšími a nejmenšími čísly, lze ze zkušenosti stanovit pravidlo, že čím větší číslo, tím menší počet těchto privilegovaných čísel. A nemějme na mysli nějakou privilegovanost tradiční a iracionální: lidé si nejsou rovni ani hmotným původem, ani věkem a zkušeností, ani rozumem a zručností, ani silou vůle a ctností, ani mravností a Boží přízní. Ke všem těmto různostem by musil býti brán zřetel, kdyby demokratická moc byla obrazem a odrazem toho, co ji zakládá, co ji opravňuje, co jí dává sankci, co ji uvádí ve shodu s vyšším zákonem lidskosti či lidské přirozenosti.

Při odstupňované, tedy skutečným hodnotám v lidu odpovídající demokracii, bylo by dále potřebí — měla-li by býti tato demokracie skutečná a ne pouze fiktivní — aby všichni voliči, kteří se účastnili posledních voleb, byli i se svými odevzdanými a jejich hodnotě odpovídajícími hlasy vedeni v stálém seznamu voličů, seskupených kolem muže, jehož se jim podařilo vyslati za sebe do zastupitelského sboru, kdež mluví jejich jménem. Naskytuje se totiž otázka, odevzdává-li nebo má-li v demokracii odevzdávati podíl ník politické moci své hlasy určitému zástupci podmíněně či bezpodmínečně. Podmínečně by odevzdával volič své hlasy kandidátu zastupitelství tenkrát, když by napřed přijímal kandidátův program, kandidátova ujištění neb aspoň kandidátovo přesvědčení, a jen na základě těchto podmínek a při jejich svědomitém zachování odevzdával kandidátu své hlasy, čině si tichou výhradu, že bude požadovati, ve spolku s jinými voliči, své hlasy zpět, způsobem ovšem nikoli ryze soudním, jako při jiných smlouvách, nýbrž jen politicky účinným, když byl zvolený zástupce porušoval podstatně a bezohledně podmínky svého zvolení. Bezpodmínečně by odevzdával demokrat své hlasy volenému zástupci tenkrát, když by mu je dával na způsob plné moci, pro každý případ a bez jakéhokoli omezení, bez jakékoli klausule a buď v slepé víře v nezměnitelný charakter kandidátův, nebo ve vášnivě oddanosti k pouhé jeho osobě, bez ohledu na jakékoli dobro, jakýkoli zájem a jakoukoli věc. Nastává, pravím, otázka, jak se má rozumět onomu aktu, jímž se svěřuje na delší dobu kus lidové moci zástupci lidu.

Ti, kdož by nechtěli, aby se lid míchal do správy veřejných věcí a po použití jedinečného práva vhodit do urny kousek volebního papíru, jsou ovšem hotovi tvrdit, že se odevzdání hlasů kandidátu zastupitelství děje bezpodmínečně. Proti tomu se však staví zdravý smysl člověka. Předně, moudřejší většina by nestála o volební právo, kdyby celé záleželo jenom v tom, že by s rozvahou směli vhoditi kvalifikovaný lísteček do volebního osudí. Moudrá většina by pohrdla takovýmto právem, kdyby je volební akt na dlouho olupoval o vlastní podstatu politické moci. Za druhé, voliči fakticky nechtějí dávat své právo na spoluvládu nazdařbůh a na zdar náhody, nýbrž předpokládají, že jejich zvolený zástupce bude mluvit, jednati a se uplatňovati tak, jak by to činili oni sami a zcela v jejich smyslu. Jelikož pak volba jest právní úkon, tedy skutečně nedávají svého vlastního práva k vládě bez podmínek, nýbrž váží je na své podmínky. Zachází-li se tudíž s tímto jejich propůjčeným právem libovolně a nezávisle, je to zneužívání zákonodárné moci, je to usurpace, je to podvod, není to žádná demokracie, ani v tom případě ne, když by zástupce lidu chtěl napravovat to, co jest objektivně zlé v podmínkách, na které byl zvolen. V tomto případě ať se vzdá zastupování, to jest prostředek každému přístupný. Za třetí, ani kdyby někdo chtěl dáti své hlasy volenému zástupci bezpodmínečně, nebylo by to možno přijmouti, schváliti a uzákoniti. Morální překážkou by tu byla subjektivní nerozumnost takového počínání na jedné straně, a na druhé straně objektivní škoda celku, jakož i nemožnost, aby celek vůbec souhlasil s volbami tohoto smyslu a tak bídného významu. Značná podmíněnost voleb je tudíž věc evidentní, a záleží nyní na tom, jak se při tajném

způsobu voleb dohlíží na plnění voličských podmínek po odevzdání hlasů zvoleným zástupcům lidu.

Není-li každá volba adresována zcela určitému podmětu, a není-li trvale podepsána určitým podmětem, oprávněným k volbě a oprávněným k takové a k tak odstupňované volbě, není o kontrole plnění podmínek, daných od voličů zvolenému zástupci, ani řeči, a demokracie, to jest skutečná lidovláda, není skutkem, nýbrž pouhou představou, pouhou mátohou, pouhým klamem. I podmínky zastupování, to jest hlavně programy kandidátů zastupitelství, musily by býti zaznamenány a úředně ověřeny a v stálé patrnosti a stále přístupny, aby se vidělo, jak zvolení zástupci lidu stojí v daném slovu.

Proti všemu tomu, co zde hájíme — a my hájíme čest a skutečnost demokracie proti demokracii, která jest pouhým slovem — pravím, že proti požadavkům skutečné demokracie stojí tajnost voleb. Tato výsada zabezpečuje všem úplnou neodpovědnost: neodpovědnost voliči, neodpovědnost těm, kdož volby provádějí, neodpovědnost zvoleným. Není před kým míti strach. Bůh jest vyloučen; vždyť proto jest demokratický systém. Nemusil by být vyloučen ani v demokracii, ale vskutku jest vyloučen. Lidé jsou vyloučeni, protože demokracie jest venkoncem tajná. Zlí nejsou vyloučeni, ale dobří a přísní a spravedliví jsou vyloučeni, protože nesmějí hledět a nesmějí kárat. Není přísah Bohu, není přísah člověku. Ústava neví nic o Strážci ústav a Strážci přísah: činí se jenom slib, ale ne slib Bohu, nýbrž slib ústavě a slib předpisu. Člověku přece nelze nic slibovati: proč bych sliboval člověku, když není lepší než já, když dnes jest a zítra není, když se sám necítí vázán slibem, nýbrž jen zdáním slibu? Třeba činiti slib Společnosti, aby jím nebyli vázáni ti, kdož ji podvracejí, a aby jím byli vázáni ti, kdož věří v Boha, jehož Společnost neuznává?

Za těchto okolností musí ztroskotávati každá soustava, zatím co by i velmi různé systémy byly velmi dobré pod sankcí Boha Všemohoucího, pod skutečnou vírou v Boha Stvořitele, Zákonodárce a Odplatitele!

Rozhlas

Ladislav Švejcár:

Několik zásadních poznámek

Bude brzy milion těch, kdo mají doma skříňku, ze které mluví noviny, znějí symfonie a moudré domácí rady — ale z níž se také plazí nejodpornější lži, jaké kdy poznal svět. Svět v kostce na kredenci, svět takový, jaký je v současné době. Zvuková brána do vesmíru v chaloupce pod lesem, v chaloupce beze všeho spojení, brána, k níž jsou klíčem dobře nabitý akumulátor a hrstka baterek ve škatulce. Anděl míru i Mefistofeles na několika polokruhových plíšcích rotačního kondensátoru. Klíček do Bohnic jednou, máte-li souseda, který si potrpí na nejhlasitějšího Milinovského, rozpustidlo všech velkoměstských kraválů od klaxonů až po kamion naložený ráfovým železem, a jindy věc, kterou posloucháme se slzami v očích jako hlas matčin, a jíž za chvíli zavíráte hubu nějakému lháři, děkující Bohu, že máte na to knoflík a ne sekeru...

I. Bylo mi třináct let, když jsem v milé Příbrami, v těsném sále u Bucharů, nabitém k zadušení, slyšel po prvé veliké orchestrální těleso »Českou filharmonii«, hrající »Mou vlast«. Líčení noci nad mladou Vltavou, po prvé slyšené, mne tehdy donutilo schovati slzy hlubokým sklopením hlavy, až mne maminka musila upozorniti jemným štuchancem, abych si sedl slušně...

Tluče se po městech, kde počet obyvatel nepřesahoval nikdy 14.000, musil jsem vždy dlouho čekat, než jsem slyšel pořádnou hudbu, hladov tak, že jsem kdysi místo schůze jedné korporace, konané v jednom z malých salonků R. D. v Praze, seděl za okenní lunetou nad varhanami na kanapíčku a poslouchal tu »Mou vlast« tak dlouho, dokud mne generální tajemník té korporace nenašel, láteře, kde jsem.

Za rok nato byl jsem šťastným koncesionářem a mohl poslouchati, co srdce ráčilo. Chvilé duševního svátku staly se denním chlebem. Honě se po symfoniích po celém díle a na dvou a pak na třech okruzích vln a sleduje je často s partiturou v ruce, mohl bych býti věru místo diletantského nadšence snad i dirigentem. Přesto však — nemohu sice říci, že bych se symfoniemi přejedl — přistihnu se však často, že poslouchám vtipné nápady anglického hoot jazzu déle, než by se slušelo na hudebního entusiastu, nebo že — neposlouchám.

A chápu najednou, proč skoro všechny stanice jdou čím dále tím hlouběji do minulosti se svými programy, proč rozhlas vzkřísil ukňouraný spinet a krásnou violu d'amour. Proč nutno jíti k mistrům XVI. věku, odkud se vzala »Missa quinis vocibus« páně Harantova, proč splašení epigoni přišli ke cti se svými zoufalými hudebními nápady, proč nutno jíti od Bocheriniho až po Hábu a od Myslivečka až po Kettelbeye.

Kdo ví, zda někdo z břichopásků nedal by si udělati podle Wintrem objeveného receptu bobří ocas se šalší, kdyby mohl, po kterém by vypil čtvrtě plzeňského jako čtvrtičku mělničiny, jen aby nemusil jísti pořád totéž.

A to je, prosím, rozhlas obecným majetkem tak nějakých deset let a denním chlebem širokých vrstev lidových je sotva pět let! Co bude, až bude hráti padesát let, když hudební produkce novodobá, ať je již jaká chce, nepostačí jeho tempu!

Nehudebník, totiž člověk jen s hudebním sluchem a znalostí not, došel zásluhou rozhlasu dokonce tak daleko jako hudební kritik: že totiž vychutnává rozdíly podání těchže hudebních děl podle orchestrů, že by chtěl znáti nejmenovaného vídeňského cellistu za jeho přednes Dvořákova D dur koncertu s doprovodem orchestru.

Všechno mělo se státi modernímu člověku všedním dnem: i tento sabbath duše v umění nejméně hmotném, kterým se člověk po modlitbě zdá býti nejbližším bráně Nebes...

II. Lidstvo je jako zlý kluk, který dovede zneužití i sametového medvídku k tomu, aby rodiče ohřál na 100° podle Fahrenheita. Každou vědu dovedlo obrátiti proti sobě a prostor světový, vyhrazený kdysi jen krásným oblakům, modři a ptákům naplnilo běsy svých lží a své propagandy. Můžete se dovědět z Moskvy ke svému překvapení, že ve vašem městě, tak mile shnilém jako čtyřtisícový Čvachtákov, na náměstí, v době, kdy jste tam byli u optika pro brýle a nikde se nic nehnulo, bylo vystřeleno do dělníků, stávkujících pro mzdový spor. Není nadarmo v sousedním státě diktátorském zřízeno ministerstvo propagandy: mohlo by se mu také říkati ministerstvo lží. Poválečný svět se naučil lháti tak, jak nikdy neuměl, bez mrknutí, bez zatřesení hlasu, ať již se lže cokoliv, a zdá se, že lež stala se podstatnou součástí nejen politiky, ale celého života.

Neboť znáte jistě sami dobře hlas toho vysmoleného oficiosa, který tónem biřice hlásí týdenní aktuality. Je jisto, že ve srovnání se státy, kde jsou koncentrační tábory a kde je těžko i potichu mysliti, je naše vlast zemí poměrného klidu. Ale hle, jaká milionosvíčková falešná světla jako reflektory září z ní na všechny strany, že se ke blahu všech dohodli pánové o cenách obilí, o 30% vyšších než je světový standard, že tak brzy vyřešili krizi a poskytlí presidentu republiky možnost rozloučiti se s nimi a přivítati je, aniž by vyšli z pokoje kromě jednoho. Skoro každý občan republiky ví, kde republiku tlačí střevíc, a to proto, že ji tlačí přesně tam, kde tlačí jeho, ale musí poslouchati, že republiku nic netlačí.

Méně bylo tu více, o mnoho, mnoho více a mikrofonu by se nemusilo říkati posměšně »lhadlo« místo hlasadlo.

III. Mnoho se mluví o levosti našeho rozhlasu, o věci, která se zdá býti skutečností. Vytýkají mu, že říká bojovníkům za osobní a náboženskou svobodu španělskou »povstalcí«. Nejen to: bývají dny, kdy v německých zprávách Čs. tiskové kanceláře je posice Francova mnohem nadějnější než potom v českých, kdy je zkratka taková, jakou si domnělé gros té národnosti, která má poslouchati, přeje. Přesto však musíme uznat, že tu nepřezvykují již svoje vodnaté vtipy V + W, že mluví zde lidé i z pravice i z levice a tito jsou někdy dokonce umírnění kromě rudého bojovného fraucimoru.

Jedno však naprosto nesnášíme: reportáže z příležitostí, kde se dohodli, že se oslaví. Och,

ty místní veličiny, které vypadají jako by neměly trému, ačkoliv se uvedou tím, že při příchodu na tribunu zakopnou o kabel a pokusí se o defenestraci mašiny, která má světu reprodukovati nejen jejich koktání, ale také toporné řvaní, vlastnost to primitivů, mluvících do telefonu. Stalo se, že však také lidé oficielní se proslavili, jako jeden universitní profesor, který 154 minuty trvajícím proslovem nejen že vyhnal polovici účastníků, ale spolkl i koncert bratislavského orchestru, který seděl ve studiu připraven a potom šel domů.

A což ty retrospektivní obrázky, sestavené s nefalšovanou naivností jako nedávno ukázka, jak se bavívaly paničky při kafičku Anno dazumal! A nečekané hiaty, vyplněné placičkou, tou, která je nejbližší, ať se hodí nebo ne. Tak se také stalo, že letošní rozhlasová vzpomínka na generála M. R. Štefánika, mimochodem řečeno, také ne nejšťastnější, byla zakončena vznešeným hymnem »Kikiriki rikiki, jaképak s tím cavyky«, kteroužto nešikovnost hlasatele někteří zlí lidé, mezi které patří také autor, vykládali jako úmyslnou nevážnost, chtěnou a promyšlenou.

Och, revuální operety současné! Má rozhlas skutečně za svoji povinnost ukazovati tuto perfidní nahotu českého vkusu, speciálně vkusu pražského, širokému světu? Být některým z uší Goebbelsových, které rozumí česky, chechtal bych se jako ďábel a ty nejšilenější naděje by mně tančily před zrakem při poslouchání jedné z nich, té, která je paskvilem na leteckou brannost!

Reporteři by měli býti lidé širšího než pražského rozhledu, měli by více cítiti, čím vře srdce národa. Do smrti mně nezmizí z paměti v slzách se lámající hlas srbského reportera pohřbu krále Alexandra, udušený v pláči, když smutný vlak se rozejel...

IV. A co chtějí?! »Národní listy« kdysi uspořádaly anketu »Posluchači rozhlasu mají slovo«. Nikdy Havlíčkovo »tomu sušit, tomu močit« nemělo krásnějšího dokladu nad tuto anketu. Nitky, které měly přetáhnouti rozhlas někam jinam, se rozbíhaly tak dokonale na všechny strany světové, že rozhlas nemohl zůstat nikde jinde, než tam, kde je.

Rozhlas chce býti obrazem současné kultury a snaží se býti všestranným. Pěstuje tedy nejen musu vážnou, ale i lehkonohou. Obě složkami kultury jsou. Ale není kulturou banalita, nevkus a triviálnost. Mnoha věcem může dodati ceny jen v i d ě n ý herec. Mnoho současných lehkých hudebních her by propadlo, nepodepřeno svižnými dříky těl girls, ale z těch girls má rozhlas jen rytmické šoupání nohama. Slyšená sprostota není provázena visí velikých zubů uprostřed a možná neodolatelnou grimasou shrnutých rtů.

Rozhlas jest stálou výstavou současné národní kultury, výstavou akustickou, kterou účastník vnímá nejcitlivějším a nejduševnějším smyslovým ústrojem, který lze uraziti snáze než kterýkoliv jiný. Je tedy jen přirozeno, žádá-li se po něm, aby vystavoval skutečně jen to, co má národ nejlepšího a aby reprodukcí svěřil silám nejlepším, které má k dispozici.

Jsme přesvědčeni, že bez ohledu na politické smýšlení dovedou to lidé, kterým je program svěřen, jen nedají-li na sebe působiti postranními vlivy. Vkus je jen jeden, skutečná hodnota je také jen jedna. I propagační hodnota je jedna. Mluvit o hodnotách hmotných i duševních celého národa je mnohem více, než sebeoslavné tirády o vládě a parlamentu. Neboť parlament máme čtvrtý, vládu sám milý Pán Bůh ví kolikátou, ale národ je pořád jeden a týž, i když mu jednou jeden ministerský předseda nadal blbců za to, že věřil v samozřejmou věc, že totiž po devalvací bude dovezené zboží dražší.

Miloš Krejza:

Katolíci a rozhlas

V poslední době byla znovu na mnoha stranách přetřásána a s různých hledisek zkoumána otázka reorganisace československého rozhlasu. Jako hlavní byl vysloven požadavek o d p o l i t i s o v á n í a z e s t á t n ě n í rozhlasu.

Je požadováno, plným právem, aby stát uplatňoval stoprocentním způsobem svůj vliv na rozhlasové vysílání i jeho organizaci technickou, aby zákonem byla vystřídána přítomná polostátní, polosoukromá společnost čs. roz-

hlasu aparátem státním nebo institucemi a organizacemi, mající charakter celostátní, jež by byly k vysílání státem delegovány a jež by podléhaly nejširší kontrole parlamentní.

Jsou to požadavky jasné, které prostě a jednoduše formulovány, vyplynuly z posledních špatných zkušeností s čs. rozhlasovou organizací a kulturou.

Snaha po zlepšení čs. rozhlasu by byla jen zdravým a potěšitelným znakem toho, že čs. občané chtějí žítí lepší, dokonalejší kulturou, nesobečtější, sociálnější, podrobenou kritice a vůli orgánů, které si ze svého celku svobodně sami volí a které je mají pomocí státních úřadů zastupovati, kdyby — ano, kdyby nebylo právě toho »kdyby«...

Jde totiž o smysl těch dvou slovíček »odpolitisování« a »zestátnění«. Zatím co pojem druhý znamená dokonale zákonné uplatňování státu v reorganizaci rozhlasu, v jeho svrchovaném rozhodování o distribuci vysílání a v jeho trvalé kontrole, aby obsah vysílání nepoškozoval bezpečnost státu a nekazil veřejnou mravnost — je význam slova »odpolitisování« dokonale záludný a v myslích navrhovatelů má mnoho skrytých vysvětlení jiných a sotva upřímných. Náhlé volání po »odpolitisování« znamená konkrétně: vyloučiti z dosavadního přesprávního vlivu na rozhlas jednu určitou politickou stranu, která, často až provokativně, v rozhlasové službě uplatňovala svá stranická přání, ideje a svou stranickou vůli porušovala obecnost a kolektivnost národního a státního celku. Požadavek takového očisty je v demokratickém státě, založeném na politických stranách, zcela správný — ale tím není ještě vyjádřena druhá polovice toho »odpolitisování«. Střízlivě uváženo, odpolitisování rozhlasu by znamenalo — srovnáváno podle mnohých lidí a institucí, kteří boj o rozhlas docela bitecky rozvířili — předhození rozhlasu jako výborného kulturního, častěji však spíše agitačního nástroje politické straně jiné. Takového odpolitisování by ovšem nebylo vyřešením rozhlasového problému, nýbrž znamenalo by jen další vnášení zmatku a neklidu do všech občanských vrstev a další nenahraditelné ztráty duchovní.

Je samozřejmé, že k těmto významným otázkám, lépe řečeno: existenčním nesnázím čs. rozhlasu, nemůže zůstatí a také nezůstává lhostejna katolická většina našeho národa.

Právě naopak. Katoličtí občané našeho státu: více než kdokoliv jiný pocítují jako trvalé bezpráví, jako trvalou újmu ve svých právech, když jim je čs. rozhlasem ustavičně předkládán program, který nejen že n e r e p r e s e n t u j e jejich katolické přesvědčení a jejich občanskou většinu, ale v přemnoha případech je ani n e r e s p e k t u j e. Soukromá společnost, na kterou je státní kontrola uplatňována v míře nejskromnější, necítí se, i na úkor zásad komerčních, kulturně zavázána té které části národa a ze svého soukromoprávního titulu a pro podporu politicko-stranickou dovede riskovati ztrátu sympatií katolické státní většiny. Jest ovšem jasné, že takovýto stav věcí je nemyslitelný a že není možno představití si jej jako trvale udržitelný; ve státě demokratickém, respektujícím náboženská a jiná výsostná práva svých občanů, je prostě nemožný.

Proto i katolíci mají svůj zájem na absolutním odpolitisování a zestátnění rozhlasu. Jenže zájem katolíků je upřímnější a jejich slova jsou zřetelnější: když odpolitisovat, tak odpolitisovati úplně, t. j. předati rozhlas do rukou organizacím dokonale nepolitickým, které však představují a tak živelně vyjadřují kulturní a náboženský obsah a vůli národa a které mají trvalý význam a užitečnost celostátní. Na základě demokratické povahy naší ústavy a podle demokratických zásad, zvyklých při distribuci práv a povinností, bude tak zaručeno všem státním složkám jejich dokonale uplatňování se daleko lépe a úplněji, než to bylo a je možno podle klíče politického.

Zde nastupují práva katolických občanů v našem celém státě, resp. práva československého katolického episkopátu, který zastupuje nejen k o n f e s i j n í, ale i o b č a n s k o u sedmdesátipětiprocentní většinu obyvatelstva naší republiky. Jako jsou katolíci proti zpolitisovanému rozhlasu, nemohou souhlasiti ani s tím, aby rozhlas byl vydán na pospas pokoutním pseudospolkům a společnostem, které nemohou zaručiti zdravý vývoj státu, jeho svobody, jeho bezpečnost a ochranu dobrých mravů. Tři čtvrtiny katolického občanstva budou žádati, aby jim byl dán tříčtvrtinový podíl na vysílání, aby měli podle příkladu v jiných státech, kde je rozhlas výhradním právem státu (příklad Holandska), rozhlas k dispozici po dobu úměrnou jejich počtu. Čs. katolíci musí odmítati jakoukoliv formu účasti jen ne-

přímé nebo poradní, jim patří hlas *r o v n ý*, to jest odpovídající jejich počtu v přísných seznamech katolického episkopátu.

Vrcholnou organizací tříčtvrtinové většiny našeho státu je Katolická akce, řízená podle vůle biskupů. Katolická akce nesleduje účely a cíle jen náboženské, nýbrž má býti každému katolickému občanu korektorem ve vykonávání všech jeho povinností osobně-vnitřních i veřejných. Proto Katolická akce je schopna zastupovati práva katolických občanů i před státními zákony. A je-li náš stát demokratický nejen podle psaných zákonů, ale i vnitřně dorostlý v zásady demokratické, pak nebude v našem státě nadále platiti ono odiosní, že »katolíci budou míti tolik práv, kolik si jich dobudou«, ale bude platiti, že katolíci musí dostati tolik práv, kolik jim jich jako řádným a upřímně smýšlejícím občanům v demokratickém státě patří — to jest práva všechna. Jestliže katolíci přijímají ochotně všechny povinnosti, jež státní život ukládá, a jestliže tyto povinnosti, sloučené s existenčními zájmy státu v nejvyšší míře, ze tří čtvrtin jsou nesený a plněny právě katolickou občanskou větši-

nou, je zcela samozřejmou povinností státních orgánů přiznati a dáti katolíkům i všechna práva. Jest však litovati, že tomu tak až dosud není přes všechno zdůrazňování, že náš stát je státem dokonale demokratickým. Případ katolíků mluví stále o něčem jiném.

Jestliže si určitá část čs. nekatolického občanstva, v obavách o svůj dosavadní rozhlasový pašalík, zvykla nazývati všechny žádosti katolického občanstva vyzýváním ke kulturnímu boji a jestliže tluče na poplach i při spravedlivé žádosti katolíků po rozhlasovém uplatňování se, pak katolíci musí tyto hlasy, celou veřejnost úmyslně matoucí, co nejrozhodněji odmítnout a zakřiknout. Českoslovenští katolíci jsou poctivými občany ve svém státě, nemají příčin k vyvolávání kulturního boje, ale nemají se ani čeho bát, kdyby tento boj byl vyvolán na jiné straně. Rozhodně však katolíci občané nestrpí, aby jejich občanská a konfesiční práva byla od sebe odlučována. Se všemi právy žádají čs. občané, příslušníci katolické církve, svůj *r o v n ý* podíl také v rozhlase.

Film

František Moravec:

● nový film

V podsvětí pražských boháčů bývají pořádána soukromá představení pornografických cizozemských filmů, kolportovaných tajnou spřezí za neslýchanou cenu. Jsou důvěrně promítány před omezeným obecnstvem z řad kavárenských pochybných existencí a marnotratných individuí. Pornografické filmy jsou záležitostí smečky soukromé, vydělávající špinavý zisk závratných obnosů. Věcí veřejnou jsou filmy, filmovou censurou sice propouštěné, ale i přesto s téměř pornografickou pachutí, a veřejně přístupné obecnstvu nejširšímu.

Světelný pohled z běžícího pásu divák vssává do mozku jako skutečnost a myslí obrazem v podvědomí, když vyšel z kina. Z 99 procent každý člověk chápe obrazem. Z vyjevených obličejů děvčat s vyholeným obočím čtete opičácké hlupáctví samic, shánějících dobrodružství, viděné na plátně. Pařížský policejní raport zaznamenává zajímavou příhodu: dvě

švadlenky vyšly z kina, kde byl promítán film o chudé holce, která nešťastnou náhodou vběhla pod auto boháče a byla zraněna. Boháč se do ní zamiloval a vzal si ji. Není to běžný případ osudu chudého děvčete, je to ve skutečnosti z tisíců jeden. Jedna ze švadlenek však, když přecházely ulici a když uviděla auto, řízené mladým mužem, svévolně, pod dojmem filmu, vběhla pod auto a nalezla — smrt.

Když filmový děj srovnáme se skutečností, poznáme, že je buď výjimečný nebo umělý. Je to samozřejmé. Není však nadto v něm obsažena reálná životní pravda, která se má zobrazovati k poučení, k výchově a vzdělání. Kino je dnes útočištěm volné chvíle po pracovní námaze těch, kteří chtějí přijíti na jiné myšlenky. Místo aby současný film osvěžoval lidskou mysl iniciativní tvořivostí, degraduje lidskou mysl ilusí.

Registrování filmů na závadné a nezávadné

je bezpředmětným. Nezávadné vnáší tendenci nenápadně, ať to jsou filmy německé nebo sovětské nebo americké. Československo se filmy dělat ještě nenaučilo, protože Barrandov je příliš ve finančním povětří a ti, co filmy dělají, musí slátati podle daných erotických dispozic scenario za několik hodin v barové vinárně.

Žijeme ve sportovní době, kdy síle tělesné je věnována pozornost obzvláštní; film importuje však rozklad síly mravní.

Mravní zdraví národa je pomíjeno.

Krása činů ctnosti se spravedlivým řízením dobré vůle a naukou rozumnosti nebyla dosud promítnuta do myslí společného života v takovém účinku, aby vzbudila nadšení k nejlepšímu soužití vzorné lidské společnosti.

Křesťanský svět slyší sice hlas papežův, avšak ne celý mu zřetelně rozumí. Pasivní registrování filmů je čištěním ucpané stoky, která však vždy stokou zůstane. Pražský arcibiskup dr. Kordač rozvedl filmové možnosti shodně s ideou pozdější papežské encykliky Pia XI. o filmu, s praktickým ohledem na hospodářskou i obchodní zásadu, podněcující

k výrobě filmů, která má být nezištnou produkcí nejen bez úhony lidských mravů, nýbrž i má přesvědčovat, že čistota života vede k obnově lidské společnosti křesťanskými zásadami. Režisérství křesťanské pravdy s výkonem herců v ní věřících dočká se zfilmování, až propaganda křesťanského řádu nalezne svého Baťu nebo Forda, ať již státně křesťansky zákonodárného nebo hospodářsky podnikavého.

A ten Baťa nebo Ford se zjeví jako neznámý amatér a nafilmuje si pro svou vlastní ctižádostivou představu první film, kterého se nedočkal od profesionálů na plátnech kin, jako nový Edison, který dá světlu projekčního plátna křesťanské světlo se žářem zdraví, pro posilu lidského srdce a pro hygienu duše. Vysměje se všem hvězdám, jejich pakráse a otročení neřestem a zvrátí samičí děje rozředěné sentimentální limonády mistrovstvím, vybuchujícím z křesťanské pravdy a řádu jako sopka. Kdyby dnes Kristovi apoštolové měli učit všechny národy podle příkazu, jdouce do celého světa učte..., činili by to nepochybně i prostřednictvím filmu! Jak asi?

Hospodářství

Antonín Pimper:

Bohatnou občané ČSR ve vlastním státě?

Bohatství neučiní žádný národ mravnějším ani lepším. Je však velmi důležité zkoumati, čím se který národ existenčně udržuje, jaké má přirozené podmínky pro svůj sociální život a jaké možnosti pro rozvoj své národní kultury. Bohatství může mít ovšem pro národní kulturu i pro hodnocení národa po stránce mravní význam jen relativní. Spojené státy severoamerické jsou na příklad jedním z nejbohatších národů na světě, a přece je to země, kde řádí gangsterství a kde tak zv. veřejná morálka cizince, zvláště kulturního Evropana, přímo zaráží.

Jako člověk jednotlivec nežije pouze chlebem, tak i národové musí vedle svých statků hmotných mít i jiné statky duchovní. Bohatství nemůže býti nikdy na škodu národu ani jednotlivci, avšak jde o to, jak rozumně a mravně jej dovedou lidé užívat. Bohatství

samo má ovšem svoji hospodářskou podstatu, která je v jednotlivých státech různá. Za starých časů, zvláště v době merkantilismu po objevení Sev. Ameriky, se na př. věřilo, že největším majetkem každého národa je zlato a stříbro a ostatní jeho statky, jako na př. půda, uhlí, rudy atd., mají jen cenu podřadnou. Po merkantilistech přišli v 18. století fysiokraté a ti opět hlásali, že majetkem národa je pouze půda a ostatní hodnoty že mají cenu jen relativní. Konečně přišli liberalisté, z nichž zejména Adam Smith, kteří hlásali, že majetkem národa je práce a přičinlivost obyvatelstva.

Nechme však stranou analysování bohatství po stránce národohospodářské vědy, a všimněme si blíže, z čeho dnes hlavně žije národ Čechoslováků a jaké jsou hlavní prameny našeho národního důchodu. Nemáme, bohužel, doposud statistiky o tom, kolik činí cel-

kový roční důchod obyvatelstva československého státu. Někteří národohospodáři, zvláště dr. Karel Engliš, odhadovali národní důchod československý v dobách hospodářské konjunktury na 80—90 miliard ročně. Nedávno vydal Státní úřad statistický ve svých pravidelných zprávách statistiku daně důchodové podle předpisů za r. 1933, v níž zároveň uvedl srovnání s předešlými léty. Podle této statistiky klesl důchod poplatníků této daně od r. 1928 do roku 1933 ze 24 na 26.4 miliardy Kč, t. j. asi o 37%. V této statistice nejsou ovšem uvedeni občané, kteří mají nezdanitelný důchod minimální neboli tak zv. existenční minimum, jež činí Kč 7000 ročně.

Z uvedené daňové statistiky je zajímavý hlavně fakt, z čeho shora uvedený důchod v částce Kč 42 miliard ročně pocházel. V roce 1928 připadalo na čistý příjem:

z pozemků	12.7%
z budov	1.2%
z výdělečných podniků a zaměstnání	19.6%
ze služebního poměru	62.7%
z kapitálu	2.6%
a z jiných zdrojů	1.- %

Co nám tedy potvrzuje tato statistika? Že 62.7% důchodů pochází u nás z výdělečné práce a teprve zbytek, t. j. 37.3%, připadá na jiné prameny bohatství, t. j. půdu, pozemky, podniky, domy a jiné jmění. Jsme tedy v podstatě národem chudým, který hlavní svůj příjem má z výdělečné činnosti a odtud také lze odvodniti naše sociální rozvrstvení a demokratický charakter naší republiky. Národové západní, zvláště Angličané, Francouzi, Holanďané, mají mnohem větší podíl na kapitálových příjmech nežli Čechoslováci, protože mají velké peněžní a jiné bohatství, nastrádané již z minulosti a jsou státy věřitelskými, kdežto my patříme v Evropě ke státům dlužnickým. Angličan, Francouz nebo Holanďan nemusí tedy nikdy tak intenzivně pracovati a přece na něho připadne průměrný větší podíl národního důchodu nežli na Čechoslováka.

Důchod národní ve jmenovaných státech není ovšem tak ideálně rozdělen, aby se každému dostalo stejného podílu. Tato nivelisace důchodů nepodařila se ani v Rusku, a proto vidíme, že v bohatých státech evropských i zámořských jsou sociální a třídní rozdíly často větší nežli u nás a že zvláště třídy nižší žijí tam stejně v bídě a nedostatku. Bohatství národa

nemusí proto vždycky znamenati pro všechny občany obecný blahobyt, zvláště když není alespoň trochu spravedlivě rozděleno.

Vraťme se nyní k hlavní otázce, zdali Čechoslováci ve svém samostatném státě bohatnou nebo chudnou. Odpověď nemůže býti nikdy přesná, nýbrž může jíti jen o obecný úsudek a určité dohady. Faktem je však, že náš národní důchod zvýšil se už z titulu docílené národní samostatnosti. Za bývalého Rakousko-Uherska šla největší část kapitálových důchodů z českých zemí do Vídně ve formě dividend nebo jiných podílů na zisku z podnikání průmyslového a obchodního. Vídeňské velkobanky měly až na menší výjimky všude majoritu na akciových podnicích v českých zemích a jejich centrální úřady byly ve Vídni. Odplývaly tedy do sídelního města jednak dividendy ze společností akciových, a jednak největší příjmy, jež měli vedoucí zaměstnanci těchto podniků ve vídeňských centrálach. Vídeň byla také sídlem všech ústředních úřadů říše, zvláště ministerstev, kde Čechové v poměrně malém počtu byli většinou jen podřízenými a špatně placenými úředníky nebo zřizenci.

To se po válce docílením národní samostatnosti velmi podstatně změnilo. Čeští lidé dostali se na vedoucí, lépe placená místa v úřadech státních a veřejných institucích a namnoze byly jim svěřeny i vedoucí funkce ve velkých tuzemských podnicích průmyslových, jež jsou lépe placeny a poskytují těmto osobám větší příjmy. Vedoucí posice v hospodářském životě však Čechoslováci v samostatném státě přece nezískali a také na ně nepřipadá největší část důchodů tak zv. podnikatelských, neboť velké průmyslové podniky soukromé patří stále z velké části příslušníkům německé nebo židovské národnosti. Obecná úroveň důchodů u Čechů, Slováků a Podkarpatorusů, srovnáme-li ji s úrovní Němců a Židů v republice, je i po docílené samostatnosti průměrně nižší, což není jistě pro československý národ zjevem příznivým jak s hlediska sociálního, tak prestižního.

Zvýšené důchody přinesla Čechům a Slovákům v samostatném státě pozemková reforma, která zvláště drobným zemědělcům poskytla více půdy a tím i možnost větší sklizně obilí a chovu dobytka. Na druhé straně ovšem parcelací velkostatků velmi podstatně poklesly

důchody domácí šlechty. Pro sociální vývoj bohatých vrstev velkostatkářských i průmyslových v našem státě je po válce velmi charakteristické, že se jejich dřívější velký majetek drobí a že velikých boháčů v republice stále ubývá. Podle nedávné statistiky bylo na př. v roce 1930 v Praze 273 osob s příjmem přes 500.000 Kč ročně, ale v roce 1932 už jen 168 osob. Lidí s příjmem 500.000 Kč až 1 milion ubylo v Praze v roce 1932 o celou třetinu, a lidé s příjmem Kč 3 mil. se v Praze vůbec nevyskytují a osob s příjmem Kč 200.000 až 500 tisíc bylo v Praze roku 1932 pouze 796.

Hospodářská krize z let 1930—1936 značně zmenšila jak důchody, tak i jmění velkého počtu dříve majetných Čechoslováků. Většina těchto ztrát připadá na znehodnocení továren a jiných budov a pozemků, na ztráty u dlužníků a na nedobytné pohledávky v cizině. Mnoho majetku pohltily v některých oborech tuzemské výroby různé investice, které se krisí znehodnotily, a mnoho ztrát na majetku připadá též na účet příliš vzepjaté životní míry některých společenských tříd. Mnozí bohatí jednotlivci stavěli nebo kupovali po válce přepychové vily a auta, podnikali časté a nákladné zájezdy do ciziny anebo jiným způsobem žili nikoliv ze svého výnosu, nýbrž z hospodářské podstaty. Je na př. charakteristické, že mezi staviteli, kteří měli po světové válce u nás mimořádnou konjunkturu, najdeme jen nepatrný zlomek těch, kteří by si své jmění a docílené zisky byli plně zachovali. Obdobné případy vidíme i v různých průmyslech a živnostech, které vlivem hospodářské konjunktury z velké části jsou buď předimenzovány, nebo dokonce i zadluženy.

Čechoslováci měli po válce mimořádnou příležitost zbohatnouti, neboť jsme zdědili po býv. Rakousko-Uhersku největší část průmyslu, který měl mimořádnou konjunkturu. Byly to zvláště cukrovary, sklárny, textilní továrny, a také mnohé průmysly zemědělské (pivovary, sladovny atd.). Od roku 1920 do 1930 získali jsme asi 32 miliard Kč z exportu, o které se zvýšilo naše národní jmění. Velká část tohoto kapitálu byla však nezdravými investicemi, nešetrností anebo neodpovědností vedoucích lidí v bankách a jiných peněžních ústavech a družstvech promrhána a zničena, takže na konec muselo dojít k sanaci bank a družstev za účasti státu. Poválečná hospodářská konjunktura

znamenalala tudíž v celku poměrně malé obohacení příslušníků československého národa, ačkoliv přinesla mnohým průmyslům mimořádnou zaměstnanost i veliké zisky. Vývoj u nás nebyl příliš rozdílný od vývoje v ostatních státech evropských, které po válce nadělaly miliardy nových dluhů a jichž obyvatelstvo žilo namnoze rovněž nad svoje poměry.

Období poválečné znamenalo v životě národů velký odklon od starých konservativních i morálních zásad a tím se vývoj hospodářský i sociální dostal na scestí. Čechoslováci měli by se jako ostatní národové učiti ze svých poválečných chyb a vstřípiti si hlavně pravidlo, že národní bohatství nevzrůstá nikde různými spekulacemi, nýbrž prací a spořením, a že jenom úspory tímto způsobem nabyté a zdravý, klidný a pozvolný hospodářský a sociální vývoj přivede československý národ a stát k trvalému blahobytu. Jistý stupeň svého bohatství potřebuje československý národ, aby mohl plniti své kulturní a sociální poslání ve světě a aby ve svém vývoji stačil technickému a jinému pokroku světovému. U nás není a snad nikdy ani nebude obav z toho, že by blahobyt určitých vrstev v národě vzrostl do té míry, že by ohrožoval život a existenci tříd sociálně slabších.

Tři sta let poroby u Čechů a tisíc let u Slováků učinilo z československého národa chudáky, mezitím co někteří národové na západě, jako na př. Angličané, Holanďané a Francouzi hlavně v 16.—18. století bohatli nejen ze své vlastní práce, nýbrž i z objevených a získaných zámořských kolonií a z rozšířeného obchodu světového. Tito národové mají moře, které je velkou národohospodářskou hodnotou, jež jim dává nejen část obživy, nýbrž zprostředkuje i levný dopravní a obchodní styk s celým světem. Čechoslováci moře nemají a ročně platí asi 2 miliardy za dopravu po souši a po moři cizině. O to jsou naše výrobky na světovém trhu dražší a o to musí býti u nás stlačeny mzdy a platy, abychom zahraniční konkurenci stačili. Hlavním pramenem národního důchodu v Československu bude vždycky tvrdá, těžká práce a jenom malý zlomek budou tvořiti bezpracné kapitálové důchody. Tato skutečnost nám ukládá nejen píli a pracovitost, která je našemu lidu vlastní, nýbrž i šetrnost a odpovědnost za svěřené peníze v peněžních ústavech. Rašínovo heslo »praco-

vat a šetřit» nebylo jenom prázdnou frází, nýbrž hlubokým poznatkem těchto národohospodářských skutečností a jen ve znamení tohoto hesla může československý národ dojít

k jistému stupni trvalého občanského blahobytu nejen přítomných, ale i budoucích generací.

Feuilleton

Émile de Nolva:

Tři sta let

od Descartesova „Pojednání o methodě“

Bývá zvykem slaviti památku těch, kteří zemřeli, při výročí jejich smrti nebo při výročí jejich narození. Oslava památky Descartesovy, k níž Francie právě zve celý svět, nese se duchem zcela jiným.

Před třemi stoletími se nezrodil autor »Pojednání o methodě«, nýbrž jeho dílo. V roce 1996 bychom si připomněli, že v La Haye se před čtyřmi staletími narodilo slabé dítě, které později mělo tak dokonale vyjádřiti sílu francouzského ducha. V roce 1950 si připomeneme, že uplynulo 300 let od chvíle, kdy Descartes zemřel v ledovém Stockholmu, kde hledal útulek. Dnes máme před sebou jediný fakt: Descartesova kniha »Pojednání o methodě« vyšla z tiskárny v roce 1637. A toto výročí je významnější předešlých. Je to vrchol hory, kdežto druhá data symbolisují jen rovinu, z níž vyustává a v níž se ztrácí.

Není tedy teď příležitost, abychom mluvili o cartesiovské vědě ani o cartesiovské metafysice; tento rok není vhodný k tomu, abychom oceňovali způsob, jakým Descartes pojal analytickou geometrii nebo matematickou fysiku, ani abychom se obírali jeho pojmem pochybování, jeho vírou v nesmrtnost duše nebo v boží jsoucnost. Vyročí »Pojednání o methodě«, která znamenala revoluci proti starému sylogismu a zároveň formulovala s dosud neviděnou jasností spirituální vlastnosti své rasy, staví do světla jenom cartesiovskou *m e t h o d u*.

Descartes ukázal světu, že jsme povinni hledati pravdu upřímně, a nestarati se o iluze, které by mohly zničiti její ryzost. Ukázal, že od získané jistoty, kterou za takovou pokládáme, »Myslím, tedy jsem«, musíme jíti k další jistotě, která je k této připoutána logikou a rozumem. Podle něho máme přejíti od materiálního k duchovnímu, opíraje se o jednoduché ideje, a když stojíme tváří v tvář nějakému souboru otázek, »rozděliti každou z nesnází na tolik částí, kolik je možno, a kolik je nutno, abychom je lépe rozřešili«. Soubor otázek se skládá z jednoduchých ideí.

Ale analyza Descartesovi nestačila; chtěl, aby duch po této analytické práci se věnoval synthese, cestami dedukce, a když jsme byli oním způsobem přivedeni od složitého k jednoduchému, abychom šli toutéž cestou nazpět, součtem a výpočtem známých věcí, jdouce od relativního k absolutnímu, díky dostačující a methodické dedukci.

Dalo by se mnoho říci o cartesiovské methodě, a mohlo by se dlouho mluvit o přínosu, který dala vědě a filosofii. Ale v okamžiku, kdy ve všech zemích — a ve Francii snad nejvíce — cítí se potřeba kolektivního řádu, založeného na rozumu, neměli bychom se také zastaviti u sociálních a politických závěrů takovéto disciplíny ducha? Na Descartesovi, který převrátil myšlení své doby a dob, které následovaly, nebylo nic revolučního; on naopak soudil, že *t r a d i c e* by měla býti páteří lidských ústav a správy našich statků. Třebaže si vzal za úkol učiniti »*tabulam rasam*« v oboru myšlení a vystavěti poznání na novém základě, a vybudovati pravdu znovu, nikdo nebyl více než on větším nepřitelem toho, aby se všechny věci začaly znovu. Mluví-li k nám o politice nebo o vyučování, nezapomene poznamenati, že »tato veliká tělesa se příliš nesnadno dají udržeti, když bylo jimi hnuto, anebo dokonce vystavěti znovu, když byla zbořena«, a že »jejich pád může býti jenom velmi trudný«. Jinde nás upozorňuje, že »nemůže schvalovati ty špatně naladěné svárlivé a znepokojené lidi, kteří, ač nejsou povoláni ani svým rodem, ani svým majetkem k řízení veřejných záležitostí, stále tam v myšlenkách provádějí nějaké nové změny«. A právě tak jako převedl myš-

lenkovou práci na několik naučení, tak i soudil, »že množství zákonů poskytuje často výmluvu zkaženostem, takže stát je uspořádán o mnoho lépe, když jich má velmi málo, ty však, když jsou tam přesně zachovávány«.

Nutno podtrhnouti v cartesianismu tři druhy praktického použití: v technice, která zajišťuje moc člověka nad přírodou, v lékařství, které mu obstarává zdraví a dlouhý život, v morálce, která mu dává prostředky, jak býti šťasten. Ty dvě první se dotýkají přímo postavení člověka ve světě; zmenšiti útrapy a práci dělníků, uzdravovati nemoci nebo jim předcházeti, znamená přispěti k dobru těla a k dobru ducha vázaného na toto tělo. Postavení morálky je jiné; kdyby duše nebyla vázána na tělo, a tímto tělem na fysický svět, průmyslová technika a lékařství by neměly žádného důvodu pro svou existenci; také morálka by zmizela, ale v tom smyslu, že jejího cíle by bylo dosaženo, a že moudrost by byla normálním stavem duše. Má tedy morálka dvojí tvář: je »posledním stupněm moudrosti«, to je udržování duchovního dobra definovaného filosofií, a proto celá filosofie definovaná jako moudrost je posledním stupněm moudrosti. Descartes říká: »Býti filosofem znamená jednati podle rozumu.« Moudrostí rozumíme nejen opatrnost v jednání, ale i dokonalé poznání všech věcí, které člověk může znáti, ať se to týká jeho jednání nebo zachování jeho zdraví a vynálezů všech umění. »Když máme špatné principy, čím více je pěstujeme, tím více se vzdalujeme od poznání pravdy a moudrosti.« Moje principy naopak, říká, umožní »získati časem dokonalé poznání vši filosofie a vystoupiti na nejvyšší stupeň moudrosti«.

Jak může býti poznání užitečným pro život? Proč je právě poznání užitečné pro život? Slovo »užitečné« otvírá dvě cesty, ovládané podstatou pravého poznání. Toto poznání je užitečné jakožto jasné myšlení o předmětu, je užitečné tím, že dělá předmět užitečným. Jakožto určitá myšlenka člověková, toto poznání je užitečné tím, že poskytuje tomuto člověku uspokojení. Filosofie, která je studiem moudrosti, slibuje tyto dvě výhody.

Okolo roku 1628 Descartes píše: »Jestliže někdo chce hledati vážně pravdu, nechť nezačne studiem nějaké speciální vědy, ale nechť pečuje pouze, jak by rozmnožil přirozené světlo svého rozumu, ne aby rozřešil tu neb onu scholastickou nesnáz, ale aby jeho rozum v každé okolnosti jeho života ukázal jeho vůli, co si nutno vyvolit.« V roce 1637, hned v prvních řádcích »Pojednání o methodě«, prohlašuje: »Nestačí mít dobrý rozum, ale hlavní je dobře ho používat. Největší duše jsou schopny největších neřestí, právě tak jako největších ctností.« V roce 1647 zabývá se znovu ještě jednou touto myšlenkou: »Žíti bez filosofování, je vlastně mít zavřené oči a nesnažiti se nikdy je otevřítí... toto studium je potřebnější pro řízení našich mravů a pro správu našeho života, než užívání zraku pro řízení našich kroků.«

Největší přeměna, kterou prodělala theorie poznání od doby Descartesovy, spočívá v tom, že vyvozuje všechny věci z jednotlivých daností počitkových, ať se jedná o kulturu, o společnost, o člověka nebo o neživá tělesa. Typický představitel tohoto pojetí, Condillac, podává sensualismus jako důsledek prvního pádu člověka. Následkem prvotního hříchu jsme upadli do závislosti na smyslech. Rovnice značek nám dávají nanejvýš praktické recepty, jak kráčet životem, vztah značek ke skutečnosti není tím méně nepochopitelným.

Jaký to rozdíl od pojetí Descartesova! Podle něho naše duše zná Boha lépe než sama sebe.

Budeme-li bráti zřetel na toto zaměření ducha, možná, že se nám podaří určit, v čem spočívá vztah mezi osvícenskými filosofi (18. stol.) a zakladatelem moderní filosofie. Descartes nás stává tváří v tvář úkolu: uvědomiti si suverenitu vědomí vlastního Já, prodchnouti se velkolepou myšlenkou stvoření, vývoje a zachovávání člověka Bohem (tyto tři činnosti tvoří jednu jedinou). Condillac odvozuje naši podstatu, všechny duševní obsahy, z čistých počitků: říká, že jsme závislí na vnějším, materiálním světě, a jsme předmětem analýsy pro nás samé. Kdežto sebeláska učiní z cartesiovského mudrce pána svých náklonností, vládce nad svým osudem, suveréna nad nejvyšším dobrem, d'Holbach hledá štěstí v souladu člověka s příčinami, které na něho působí; boj proti vášním a všem nízkým instinktům musí býti opuštěn; d'Holbach, Helvétius, Diderot myslí spíše, že vášní může býti užito k největšímu dobru společnosti jako drahocenných sil. »Zničte v člověku vášně, která ho oživuje, zbavíte ho zároveň všeho jeho světla.«

Descartes se prodchne svrchovaností ducha a myslí na moc vůle, osvícenská filosofie myslí

na vůli všech. Descartes oceňuje vnitřní činnost, osvícenská filosofie vytváří a dělá činným veřejné mínění.

V pravdě žádný myslitel nepochopil filosofii po způsobu Descartesově, vyjme-li mezi starověkými filosofy Platona, jenž se nepodobá nikomu jinému, a mezi moderními filosofy část díla Kantova. Ve skutečnosti je cartesianismus méně naukou, která se může vyjádřit v člancích a přednášeti se tak, jak je, jako spíše disciplinou ducha, utváření intelektu. Čím více zkoumáme v podrobnostech cartesiovskou metodu, tím více se přesvědčujeme, že odpovídá intelektuálním a praktickým nutnostem, právě tak nezbytným dnes jako v 17. století.

Podivný člověk, tento Descartes, který žil v asketismu, jedl jednou denně, spal nanejvýše pět hodin, ošetřoval své nemoci vodou a octem, a vycházel ze své pracovny jen jednou týdně, se sežloutlým obličejem, vpadlými očima, široké tělo zakryté černými vlasy. Dovídáme se však, že při smrti Descartesově bylo právě tak nemožné spočítati jeho žáky, jako je nemožné spočítati zrnka pisku v moři nebo hvězdy na nebi. Nesmíme zapomínat, že cartesianismus vnikl do všech tříd, k vladařům, do salonů, do měštanských vrstev, a jedním slovem ke všem vzdělaným lidem. Descartes vysvětloval nejasnost některých tvrzení, hlavně o jsoucnosti boží, přiznáním, že se nedominoval, že musí jíti až do konce svých myšlenek v knize, v níž chtěl, »aby ženy mohly něčemu rozumět«. Řečnická opatrnost? Možná. V každém případě však ženy mu nezůstaly dlužny tuto zdvořilost. Zajímaly se vášnivě o cartesianismus.

Nemůžeme v tomto ohledu zapomenout ani na funkci »ředitele svědomí«, kterou měl Descartes u princezny Alžběty, nejstarší dcery Bedřicha V., kurfiřta falckého, zvoleného za krále českého.

Vztahy Descartesovy ke Kristině Švédské pak byly takové, že královna se nakonec obrátila na katolickou víru.

Vilém Bitnar:

Sigismund Bouška sedmdesátníkem

Po dlouhé životní pouti utkvěl benediktinský řeholník a kněz Sigismund Ludvík Bouška posléze v klidné podkrkonošské Rtyni, aby se v ní věnoval dokončení svého životního díla. Bouška se v srpnu dožívá sedmdesátin, o jeho díle přestalo se mluvit... Ale nebylo by věru většího omylu, než přezíratí přínos sedmdesátníka tak sukovitě odlišného, jakým je tento rtyňský samotář. Objektivní historik zjistí takové desky hodnot: Bouška objevil naší literatuře nové světy básnického umění, zakleté českému čtenáři v nepřístupných řečech románských. Bouška vášnivě miloval svou českou mateřštinu, tato láska zanechala hluboké stopy v překladech i v jeho původní lyrice a novelistice. Bouška obrodil průkopnickým činem katolickou větev české poesie, chřadnoucí po stravujícím tvůrčím ohni baroku v koutě přezírání a podceňování. Výsledky jeho snažení jsou hutné a spolutvoří idealistickou kulturu dneška. Stěží přístupnou stezku do hájů poesie katalánské a provençalské ukázal mu vládně Vrchlický. Ale Bouška po ní pak došel k cíli, jehož umlžený mistr nedospěl. Tři knihy překladů lyriky Verdaguerovy, lyrika Felibrá, překlad Mistralova eposu *Mirèio*, překlad Provençalských koled tyčí se mohutnými topoly podle té stezky, vedoucí k prameni čisté poesie. Koledy, které v sedmnáctém věku básnil Mikuláš Saboly, byly tvrdým ořechem českému překladateli. Užíval virtuosně rýmu, ovládal mistrovsky řeč pastýřů provençalských, znal nesčíslné podrobnosti života lidového. Originální krása a obtíže lákaly Boušku tak dlouho k přebásnění, až je posléze zmohl vítězně. Obhroublý, kořeněně vonící a pepně chutnající jazyk starého provençalského humoristy nahradil stejně působícími slovesnými prostředky českými. A stejně tomu bylo s překladem eposu *Mirèio*, o němž pracoval dvacet let. Mělo to vše svůj hlubší smysl. Hornický syn od Svaté Hory, vynášeje z cizích šachet drahocenný kov ryzí krásy, nesl na svém zlatokopském štítě heslo umělecké obrody. Bouška na prahu let devadesátých počal po svém způsobu prováděti akci katolickou, značící v naší umělecké kultuře obrat, jehož význam nebyl ještě plně oceněn. Bouška ukazoval svými překlady všem českým básníkům vzory slovesné tvorby, neslevující ničeho z požadavků ryzího umění stejně, jako

nečinící ústupků módní nevěrecké lhostejnosti. Ukázal vzory umění, užívajícího nejdelikátnějších poznatků moderní estetiky, všech odstínů formové krásy a všech hudebních i barevných rafinovaností nových metafor, ale umění neústupného ve věcech víry. V tom tkví literární význam Bouškův: dořeknuv lapidárně to, co Lumírovci pouze napověděli, Bouška stal se apoštolem rekatolisace české moderní literatury. Lze žít klidně v rtyňské samotě, dobrý boj byl vybojován!

František Kropáč:

Nové knihy

II.

Je-li poesie Jaroslava Kolmana Cassia inspirována bez výhrady krásou užšího domova, vidíme ve sbírce básní Julia Skarlandta *Básníkův skicář**) pravý opak toho. Tento básník je opojen krásou světa; Vitemberk, Berlín, Řím, Monfalcone, Terst plynou před zrakem čtenářovým jako rychlé bárky na rozbouřených vlnách. Ale není to pouhé zachycování prchavých dojmů při projíždění cizích krajů, jak by tomu snad mohla nasvědčovat básně Dva tuláci, kterou jest *Básníkův skicář* uveden, nebo závěrečné číslo sbírky *Skica z vlaku*. Julius Skarlandt se nevyhýbá krajinomalbě, ale přece jen lze na první pohled poznati, že jeho vlastní zálibou je něco jiného, něco, co vyznačuje ostře určitý kraj či město, či lépe, co je zformováno jako pravý jeho duch v konkrétní úkaz či děj. Tak již na prvních stránkách knížky setkáváme se s poutavým dřevorytem starého Vitemberka, který se básníkovi ztělesňuje v domě Hamletově:

*Dóm stáším žeternalý kde trčí výš,
vzdán pyšným snům,
v chmurného zákoutí poblíží tiš
»Hamletův dům«.*

Stejně vidí v temných, ale určitých obrysech starý Berlín:

*Gendarmen-Markt se ztápěl v tmách
i kostel Mariin.
Jen matně kdes' lamp' bledý nach
vlál z koutů propadlin,
když nočních chodců zpěv a tlach
se v údiv měnil, v hrůzu, strach:
»Bůh s námi, Duch i Syn!«*

Následují motivy s Beethovenem, Faustem, Wertherem, a tu pak není divu, že celá sbírka působí dojmem romantických reminiscencí, které vzdalují básníka i čtenáře dnešní doby,

jejích problémů, zápasů a bludů. Nepřipadá nám ani, že tato knížka byla napsána v třetím desetiletí 20. věku. Jen jedna báseň, Šachta, se vymyká z tohoto archaického rámce, ale nepřesvědčuje.

Ale sbírka J. Skarlandta obsahuje také básně s českými sužety. Z nich upoutá zejména Jarní krajina, jež je částí cyklu »Máchovské elegie« a Česká krajina, jejíž závěr tvoří toto šťastné čtyřverší:

*Zní zvonu hlas. — Vsi v sváteční zříš klid
i v strohé za ní bradu zříceniny,
jak skřivan výše vzlét' k Tvůrci se pomodlit
nad kyprou brázdu rodné svoji hlíny.*

Julius Skarlandt má velkou životní lásku. Je to Italie. Splácí jí daň jako básník i jako překladatel. Současně se sbírkou *Básníkův skicář* vydává překlad knihy Artura Marpicatiho *Tvář bojovníka**).

Poesie, jak je pochopitelné, nečerpá svých motivů tak často z vřavy válečné jako próza. Ba, možno říci, že se válce vyhýbá, aby její křehká, vzdušná dlaň spočinula na jiných, radostnějších věcech. Překvapí tedy sbírka básní, cele věnovaná válce a jejím hrůzám. Arturo Marpicati (nar. r. 1891 v Ghedi u Brescie, nyní kancléř Královské akademie italské v Římě) rozdělil svoji sbírku na dva oddíly, z nichž první je věnován roku 1915 a 1916 na sočské frontě, druhý roku 1917 a 1918 na Piavě. První oddíl, nazvaný Zagóra, je naplněn válečným entousiasmem. Krásný, neklidný tok Soči se tu třpytí ve sluneční záři, před zákopy strmí přehradý ostnatých drátů a pěšáci v zákopech čekají na útok. Ale nejímavější je krev, vytékající z ran a barvící do ruda zemi. A tenkrát / já viděl jsem jak polní klasy / vlnit se sterá lidská těla mladá, / jež

*) Vydal P. Krušina v Praze 1937.

*) Vydal M. Knapp v Praze 1937.

strážení šlehala jak vítr. / V té síle života /
jsem zřel jich očí pozdravy / poslané slunci,
drahým v dáli všem, / v tušení: smrt že tady
sijíce, / tu sami klesnou též a smrti pro-
padnou!

Báseň Zimní kontemplace je podivuhodná
stínohra a zároveň symfonie. V krátkých, úseč-
ných a do duše se zařezávajících verších před-
vádí básník ve zkratce sugestivní akordy a
bleskové obrazy z fronty: Děť řev se mění /
v mručení táhlé, / bědují už i / znavená
echa! / Mihnul se kdesi / šedivý pěšák, /
černá pak mula, / z níž pot se kouří...

Ale mezi válečnými sceneriemi, plnými dý-
mu a záblesků šrapnelů, krve a rozryté země,
zazáří pojednou čistý a jímavý lyrický tón,
píseň o dítěti, jež leží daleko v kolébce:

*Jak sladký byl to čas,
nadějí... tušení...
V kolébce děcko sní,
je trylkem jeho hlas.*

*Se smutkem hledíš však
robátku tomu v tvář.
Proč zhasla něhy zář,
tvé tělo pokrýl mrak?*

A závěr této sbírky? Tvoří jej několik mo-
hutných visí, uprostřed nichž ční do výše
vrchol Monte Grappa, vrchol hory — pev-
nosti, jež zadržela postup rakouských vojsk.

Čísla, jež předvádějí ryk boje, smrt a hrůzy
války, píše Arturo Marpicati volným veršem,
zaměřeným k silné expresi, čísla, jež zname-
nají oddech, spočinutí či povzdech, kompo-
nuje čistým, harmonickým a hudebním ver-
šem. Překlad je výstižný a znamená zejména
po stránce obsahové obohacení naší překla-
dové literatury.

Tradice tisíciletého díla

Instituce katolické církve mají v sobě tako-
vou nezničitelnou schopnost trvání a obnovo-
vání, že nutno býti přesvědčen o božské po-
moci a Božím zalíbení v nich. Jsou období,
kdy vrstevníci díla ochabli a výsledky jejich
práce se zdají rozpadati v prach. Někomu pří-
liš horlivému se užuž jeví nezbytným rušiti
zařízení nebo společenství prý přežilé a mrtvé.
Historikové odstavcují příslušné téma jako
periodu dokonale uzavřenou. A najednou na-
jde se člověk, který jako kouzelným proutkem
rozžije vše, čeho se dotkne. Dílo povstává
v nové tvářnosti, která se objeví dobrou i po-
třebnou. Případ znamenitý máme nyní v his-
torii rytířského řádu Maltského za velmistrov-
ství knížete Ludovica Chigiho. Poslední forma
jeho veřejné aktivity byly válečné nemocniční
vlaky v letech 1914—1918. V civilním sama-
ritánství jej po válce nepustil k dílu privilego-
vaný a nábožensky bezbarvý Červený kříž.
Maltští rytíři proto obnovili misionářskou hos-
pitalitu svých prastarých zakladatelů jerusa-
lemských. Jdou mezi nevěřící a zde bojují
s nepřítelem jejich těla a ducha. Jakmile Ita-
lové pacifikovali Habeš, Maltští rytíři rozšířili
oblast svého charitativního poslání na Vý-
chodní Afriku. Mám v ruce červený spisek,
nabitý pracovním elánem, »Istituto per lo stu-
dio e la cura della lebbra nell' Africa Orien-
tale Italiana«, v němž jsou přesné plány vel-
ké leproserie, kterou řád Maltský právě staví
v Scirè (Selaclacà) na automobilové trati
Adua—Gondar—Addis Abeba. K dílu tomu
spojily se všechny evropské řádové větve, také
česká.

B. Lifka.

Pruty

A ještě k reformě učitelského vzdělání

Tři universitní profesori ze třech našich
universit protestovali v červnu v »Národním
osvobození« proti tomu, že jsem nazval pe-
dagogické akademie švindelníkem. »Národní
osvobození« k tomu přičinilo poznámku, že
mlčím.

Nemohu dělat nic jiného: na moje jasným
způsobem přednesené výtky mně bylo odpo-
věděno tak, jak to jen »Národní osvobození«

dovede: sofistickým drmoláním, jež se spolé-
há na to, že mnozí čtenáři »Národního osvo-
bození« nečetli a nebudou čísti revui »Tak«.
Proto ti, kteří se mnou polemisovali, nezdržo-
vali se tím, aby vyvraceli cokoliv, co jsem
vytkl — i z té jednoduché příčiny ostatně, že
z j i š t ě n ý c h fakt nelze vyvracet. Považuji
tedy své protivníky za poražené a láteřící za
rohem.

Píše své články nechal jsem řadu výtek nepoužítu, anebo jsem je naznačil způsobem takovým, že se mohl podrbati jen ten, koho zasáhl šleh. Zmatený způsob odpovědi a silácké hrajinkání se slovíčky mně dostatečně ukázaly naběhlá místa po mých ranách: neměl jsem býti vydrážděn k nejhoršímu.

Nepřestal jsem ovšem ve hledání a zjišťování dalším a vidím, že sofisující moji protivníci musí býti chyceni za hlavu. Ani citování jejich vlastních výtek je nepřinutilo, aby se v c n ě ozvali. Znáám způsob, kterým je vyruším z klidu a použiji tohoto způsobu až nastane čas. Možná, že rámec tohoto listu bude malým ringem pro tento meeting. Jde však o věc zásadní a tento boj z iniciativy,

kterou mně moji protivníci ponechávají, dobojován býti musí.

V jistém učitelském listě, který uvolil se aspoň broukáním přizvukovati pánům, byl jsem nazván ignorantem. Srdečně jsem se nasmál tomuto vtipu. Byl ve městě mého mládí na malém rynečku řezník, žid. Měl čtyřletého kluka, který často, pěstičky v kapsách, stával před krámem a opakoval šiřlavě: Žid — smrad, žid — smrad. Na toto prostoduché dítě jsem si vzpomněl, přiřaduje ono své nové epitheton ornans k těm, jimiž jsem byl kdy v polemikách poctěn; tím více jsem se smál, že jsem již po dvanáct let zkušebním komisařem pro školy měšťanské...

Ladislav Švejcár.

Blum a kapitalisti

»Národní osvobození«, deník pro šíření levého dobrovolství a honorované pokrokovosti, stal se i obhájcem ubohých Židů ve francouzské republice. Myslili jsme, že až sem nesáhá kulturní sféra nezištných dobrovolců, proslavených hlavně potíráním kvalitní nadpráce a nenáležitě žhavého citu národního, ale ejhle! Spojité nádoby mezi nimi a tou chudou židovskou drobotinou jsou po celém světě!

Jest obecně známo, že Židé mají dnes ve Francii přímo či nepřímou ve svých rukou skoro již všecko. I bylo řečeno v minulém čísle »Taku«, že v demokratické a křesťanské Francii vládnou dnes vlastně oni a jejich otroci. Přátelství »Národního osvobození« k ubohým Židům se nad tím vzrušilo a pokusilo se proti nám o důkaz, že s Francouzi není tak zle. Prý Židé ve Francii nevládnou, protože kapitalističtí Židé francouzští porazili proletářského Žida Bluma i s jeho vládou a skvělými sociálními reformami. Nu, obratné to všecko zrovna není. Kdyby »N. O.« bylo na nás přišlo s čísly a statistikami, aspoň vylhanými, byl by to pro veřejnost pokus věcný, třebaže s krátkými nohama. Ale »N. O.« nás odkazuje na jakési »katolické« cestovatele do Francie, kteří se prý vždycky ptají na Židy. A tito cestovatelé prý dosvědčují, že Židé ve Francii nepanují!

Výsostný ty lide, který čteš »Národní osvobození«, nechťel bys uspořádati sbírku ve prospěch »proletářského« židovstva v Lidové frontě, jehož penízků bude veliký počet i po odsunutí na druhou kolej? Podpoř tak demokracii ve Francii, sladké až hrůza onou sladkostí jedu, která uspává, ale neusmrcuje v okamžiku! A těš se i na stejně blažený osud vlastní, neboť nejenom tam, ale i zde jsou podobní přátelé národa, na-

lezlí do všech »pokrokových« stran i spolků, aby jim prospívali. A ať to vyhrává strana ta neb ona — vždy to vyhrává někdo z Izraele a vždy má Izrael největší zásluhu o záchranu kteréhokoli národa před politickou či sociální smrtí! Spojenci Volné myšlenky! Neřekli byste nám, jaký je rozdíl mezi kapitalisty a komunisty? Veliký — malý... to je věc úvahy; ale pro Židy žádný! Těm se daří v komunistických státech ještě lépe než jinde, a proto podle potřeby: buď tak neb onak, ale vždycky dobře a ovšem ku blahu národů nežidovských. To je přece stará zkušenost, že nikdy nepřivedl na mizinu Žid křesťana, ale vždy jenom křesťan Žida!

A na konec bych vám doporučil, moji draží chytrouškové, abyste poněkud obrátněji vyráběli své bezejmenné dopisy »katolíků«, jež »autenticky« dokazují, že českoslovenští katolíci mají sympatisovat s francouzskou Lidovou frontou. Svátý Otec sice zrovna i letos v encyklice »Divini Redemptoris« velmi prozíravě mluví o svodech tohoto druhu, ale což to nějak vadí vašemu usměrněnému srdci? K čemu jinému byla návštěva Pacelliho ve Francii, než aby se vyložila jako chvalozpěv Vatikánu na Blumovy zásluhy a aby se ukázalo na rozpor mezi theologií a kardinály? Ale když již ten domnělý pisatel »katolického« dopisu tak moudře objevil svůj orlí nos mezi svými očima — nač to incognito? Což mezi svými takékatolíky nemáte nikoho, na koho byste se mohli s důvěrou obrátit, aby vám proti nám půjčil své jméno? Nezištně bychom vám několik jmen poradili: ani podepsané dopisy totiž by našim skutečným přátelům neškodily, na nějakém tom promille zrádců nám nezáleží a známe je všechny dobře...

mc.

francovka

zmirňuje bolení hlavy a osvěžuje

**Továrna kvalitních
pian a harmonií**

LÍDL & VELÍK
MORAVSKÝ KRUMLOV

Zprostředkovatelům slevy

*Diana, pianina, harmonia
značky **Petrof***

*pro čtenáře našeho listu do-
dá továrna v Hradci Král.
za každé přijatelné podmín-
ky výměny, splátek, nájmu
a za hotové*

Komu svěřit úspory?

Jistě peněžnímu ústavu, který požívá plné důvěry! Strádat je povinností. Je k tomu třeba zdravého smyslu, porozumění pro potřeby života a trochu odhodlanosti učiniti první sebe menší počátek. Začněte ihned, spoření nemožno odkládat! Obraťte se s důvěrou na peněžní ústav, který vám bude bezpečně chránit těžce nashromádané úspory. Je jím

VZAJEMNÁ ZÁLOŽNA, zapsané spol. s r. o. v Praze I, Kozí 15 n. (Bilkova 20)

Přijímá vklady na vkladní knížky nebo na běžný účet, zapůjčuje bezplatně vkusné střídkanky. Poskytuje zápůjčky všeho druhu, zprostředkuje též koupi a prodej cenných papírů a losů. Záložna provádí veškeré druhy peněžních obchodů a udílí bezplatně rady v záležitostech obchodních a úvěrních.

Který řecký filosof, žijící r. 530—470 před Kristem, vyslovil též názor na válku jako Mussolini a Hitler?

Kolik kilogramů vzduchu je ve vašem pokoji? Kolik by nás to stálo, kdybychom musili platit za sluneční světlo?

Co znamená matematicky výraz „integrální fašismus“?

SVĚŽÍ VĚDA

přináší díla, která odpovídají na tyto a sta otázek jiných. Zasvěcují čtenáře názornými obrázky a příklady do základních principů a nových objevů v moderní fyzice, v lidském myšlení a matematice. Při veliké srozumitelnosti slov a obrázků není to nějaká populární věda, nýbrž vskutku vědecké knihy přehlednuté a doporučené vynikajícími odborníky a znalci.

Dosud vyšlo:

H. B. Lemon:

Od Galilea ke kosmickým paprskům

456 stran, 350 kreseb, 125 fotografií. Cena Kč 97.—, v celoplátěné vazbě Kč 122.—.

Právě tak vynikající fyzik jako učitel napsal tuto knihu, jaká dosud nikdy o fyzice nebyla vydána a která se stala přímo sensací.

Představte si vysoce **zábavnou** knihu o fyzice, jež je však při tom i **naprosto vědecky spolehlivá**. Knihu, která používá zkušeností z každodenního života, jimž každý rozumí, a vysvětluje jimi divy fyziky, kterým dosud rozuměli jen učené lidé. Čte se jako zajímavé a přímo vzrušující vyprávění o světě kolem nás a o úžasných poznatcích moderní fyziky v posledních letech.

Humor se mísí velmi vhodně a názorně s vážností i v ilustracích, vtipné kresby jsou promíšeny jedinečnými laboratorními fotografiemi.

W. Durant:

Od Platona k dnešku

464 stran, 16 portrétů filosofů. Cena Kč 115.—, v celoplátěné vazbě Kč 140.—.

Život a myšlenky velkých filosofů. V této knize jsou otázky a odpovědi, které hledáte a které tak často, žel — nenalézáte.

E. Colerus:

Od násobilky k integrálu

448 stran, 70 obrázků v tisku. Cena asi Kč 85.—, v celoplátěné vazbě Kč 110.—.

Je to vskutku **matematika pro každého**, z které pochopíte jak základní matematické pojmy, tak i t. zv. vyšší matematiku, jak je patrné již z jejího obsahu. Nelekejte se učených odborných výrazů, které budete čísti v obsahu díla.

Tyto tři knihy **Svěží vědy** poskytují tak každému výjimečnou příležitost, aby nejen prožil krásné dobrodružství poznávání, ale aby zvýšil i svoji vlastní hodnotu, pro sebe i pro jiné.

Podrobný prospekt zdarma zašleme. Dodáme knihy všem nakladatelům kdekoli vyzdané i v cizině. Po dohodě upravíme pohodlné splátky. Použijte vždy služeb svého

**knihkupectví „U zlatého klasu“,
Praha II, Karlovo nám. 5**

Filiálka České Budějovice.

K 80. NAROZENINÁM SV. OTCE PIA XI.

vydal „Katolický literární klub“ skvělou literární novinku od kanovníka kapituly u sv. Petra v Římě

R. Fontenella

PIUS XI.

Je psána bezprostředním pozorovatelem života a činnosti velkého papeže, svrchovaně krásným a něžným stylem, takže se čte jako napínavý román, ale obsahuje i nejposlednější události ze života sv. Otce, ku př. z jeho nemoci, takže možno říci, že je dnes

nejlepší životopisnou knihou o Piu XI.

Obsahuje portrét sv. Otce a předmluvu J. Em. njdp. kardinála dra Karla Kašpara.

Stran 356, pouze váz. Kč 44.—, pro členy „Katolického literárního klubu“ Kč 26.70.

Čtete spisy slavného kazatele Dr. TIHAMÉRA TÓTHA:

VLASTNOSTI BOŽÍ

Obsahuje dvacet kázání o Stvořiteli světa. Původní název svazku, který byl již dříve oznámen a zněl: Veliký Bůh, byl nahrazen výstižným názvem: **Vlastnosti Boží**, jež lépe vyjadřuje obsah. Slavný budapeštský kazatel promlouvá zde o Bohu-Otci, o Bohu Trojjediném, o Bohu Stvořiteli, o Boží svatosti, dobrotě, pravdomluvnosti a věrnosti, o Boží všudypřítomnosti, vševědouce, shovívavosti, nezměnitelnosti a věčnosti. Jsou připojena tři skvělá kázání na téma Eucharistie a výchova: 1. Jaký je cíl výchovy, 2. Jak pomáhá Eucharistie ve výchově a 3. Jak možno dosíci, aby si dítě zamilovalo Eucharistii.

Zvláště vítaná jsou pro naše duchovenstvo tři závěrečná kázání o J. Svatosti, papeži Piu XI., která jim poskytnou vhodně upravenou látku k oslavám 80. narozenin Sv. Otce. — Cena váz. výtisku Kč 35.—.

K dostání u všech knihkupců nebo přímo v nakladatelství „VYŠEHRAD“

Praha II, Václavská ulice 12